

ECONOMISCHE BEGROTING

Instituut voor de
Nationale Rekeningen

Economische vooruitzichten 2005

**Federaal
Planbureau**

Economische analyses en vooruitzichten

Kunstlaan 47-49
B-1000 Brussel
Tel.: (02)507.73.11
Fax: (02)507.73.73
E-mail: contact@plan.be
URL: <http://www.plan.be>

Februari 2005

➤➤ Inhoudstafel

	Woord vooraf	1
	Samenvatting	3
1.	De Belgische conjunctuur in internationaal perspectief	5
	Internationale conjunctuur in 2004 en 2005	5
	Conjunctuur in België en de drie belangrijkste handelspartners	7
	Evolutie op de financiële markten	8
	<i>Rentevoeten</i>	
	<i>Wisselkoersen</i>	
	Onzekerheden i.v.m. de internationale omgeving	9
2.	De bestedingscomponenten van het Belgische bbp	11
	Consumptieve bestedingen van de particulieren	11
	Bedrijfsinvesteringen	12
	Investeringen in woongebouwen	12
	Overheidsbestedingen	13
	Voorraadwijzigingen	13
	Uitvoer en invoer	14
	Reëel bruto nationaal inkomen	14
3.	Ontwikkeling van prijzen en lonen	16
	Binnenlands prijsverloop	16
	Indexering overheidslonen en sociale uitkeringen	17
	Loonontwikkeling in de marktsector	17
	<i>Ontwikkeling van de loonkosten</i>	
	<i>Werkgeversbijdrageverminderingen en loonsubsidies</i>	
	<i>Werknemersbijdrageverminderingen en belastingvermindering</i>	
	<i>Ontwikkeling van de loonquote</i>	
4.	Vraag en aanbod van arbeid	20
	Bijlage	23

➤➤ Lijst van de figuren

Figuur 1	Kwartaalverloop van het Belgische bbp tegen constante prijzen	3
Figuur 2	Kwartaalverloop van de binnenlandse werkgelegenheid	4
Figuur 3	Beoordeling van de mondiale economische toestand	5
Figuur 4	Verloop van het bbp op kwartaalbasis	5
Figuur 5	Beoordeling van de economische toestand in de eurozone	6
Figuur 6	Verloop van het bbp op kwartaalbasis	8
Figuur 7	Verloop van de rentevoeten: eurogebied en Verenigde Staten	9
Figuur 8	Consumptieve bestedingen van de particulieren	11
Figuur 9	Particuliere consumptie, beschikbaar inkomen en spaarquote	11
Figuur 10	Bedrijfsinvesteringen	12
Figuur 11	Investeringsquote en rendabiliteit in de marktsector	12
Figuur 12	Investeringsquote en rendabiliteit in de marktsector	13
Figuur 13	Uitvoer van goederen en diensten	14
Figuur 14	Inflatie: verloop op kwartaalbasis	16
Figuur 15	Opsplitsing van het indexcijfer der consumptieprijzen	16
Figuur 16	Ontwikkeling van de loonquote	19
Figuur 17	Toegevoegde waarde, werkgelegenheid en productiviteit in de marktsector	20
Figuur 18	Ontwikkeling van de werkgelegenheid en de werkgelegenheidsgraad	21
Figuur 19	Ontwikkeling van de werkende bevolking, de werkloosheid en de beroepsbevolking	22

➤➤ Lijst van de tabellen

Tabel 1	Opbouw van de loonkosten in de marktsector	18
Tabel 2	Ex ante loonlastenverlagingen in de marktsector 1995-2005	18

➤➤ Woord vooraf

Het Instituut voor de Nationale Rekeningen (INR) heeft deze macro-economische vooruitzichten overgemaakt aan de federale regering in het kader van de federale begrotingscontrole voor het jaar 2005. Volgens de gangbare procedure heeft het Federaal Planbureau (FPB) een voorstel van economische begroting voorgelegd aan het Wetenschappelijk Comité en aan de Raad van Bestuur van het INR. Laatstgenoemde keurt de definitieve cijfers goed en draagt de eindverantwoordelijkheid. Het Wetenschappelijk Comité heeft een gunstig advies uitgebracht over de economische begroting.

Deze vooruitzichten houden rekening met de jaaraggregaten die gepubliceerd werden in Deel 2 van de Nationale Rekeningen 2003 ('Gedetailleerde rekeningen en tabellen') en de kwartaalaggregaten tot het derde kwartaal van 2004.

De hypothesen in verband met de internationale omgeving zijn gebaseerd op de najaarsvooruitzichten van de Europese Commissie, geactualiseerd op basis van recente consensusvooruitzichten en kwartaalramingen van de wereldgoederenhandel die uitgevoerd werden door het Nederlandse Centraal Planbureau. De evolutie van de financiële variabelen (wisselkoersen, rentevoeten, olieprijsen) is afgeleid uit de verwachtingen van de financiële markten begin februari. De vooruitzichten voor België werden gegenereerd door de combinatie van de jaar- en kwartaalversie van het model MODTRIM, dat op het FPB werd ontwikkeld.

Deze vooruitzichten werden voltooid op 23 februari 2005.

L. Verjus

Voorzitter van de Raad van Bestuur
van het Instituut voor de Nationale Rekeningen

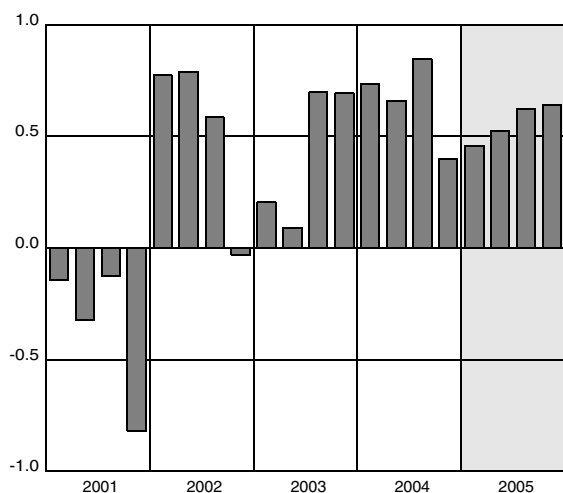
Kerncijfers voor de Belgische economie*Wijzigingspercentages in volume - tenzij anders vermeld*

	2002	2003	2004	2005
Consumptieve bestedingen van de particulieren	0,3	2,2	2,1	1,8
Consumptieve bestedingen van de overheid	2,3	2,7	2,1	1,3
Bruto vaste kapitaalvorming	-3,7	-0,9	1,5	5,0
Totaal van de nationale bestedingen	0,5	1,7	3,0	2,3
Uitvoer van goederen en diensten	1,5	1,7	5,5	5,3
Invoer van goederen en diensten	1,0	2,3	6,1	5,6
Netto-uitvoer (bijdrage tot de groei van het bbp)	0,4	-0,4	-0,3	-0,1
Bruto binnenlands product	0,9	1,3	2,7	2,2
Nationaal indexcijfer der consumptieprijzen	1,6	1,6	2,1	2,0
Gezondheidsindex	1,8	1,5	1,6	1,8
Reëel beschikbaar inkomen van de particulieren	0,1	1,1	0,6	1,4
Spaarquote van de particulieren (in % van het beschikbaar inkomen)	16,6	15,5	14,1	13,8
Binnenlandse werkgelegenheid (jaargemiddelde verandering, in duizendtallen)	-12,3	2,3	28,6	34,4
Werkloosheidsgraad (Eurostat standaard, jaargemiddelde)	7,3	7,9	7,8	7,8
Saldo lopende rekening (betalingsbalans, in % van het bbp)	5,7	4,4	2,9	2,9
Wisselkoers van de euro in dollar (aantal dollars voor 100 euro)	94,3	113,0	124,4	130,8
Korte rente (interbancair tarief, 3 maand) (%)	3,3	2,3	2,1	2,3
Lange rente (OLO, 10 jaar) (%)	5,0	4,1	4,1	3,6

➤➤ **Samenvatting**

De Belgische economische groei bedroeg vorig jaar 2,7 % (bbp tegen constante prijzen). De economische herleving, die midden 2003 werd ingezet onder impuls van de internationale conjunctuur, resulteerde in kwartaal-op-kwartaalgroei van telkens 0,7 à 0,8 %, maar verzwakte tot 0,4 % in het vierde trimester van 2004. In de loop van 2005 zou de economische groei opnieuw aan kracht winnen (van 0,5 % in het eerste tot 0,6 % in het vierde kwartaal). Dat opwaartse profiel is vooral toe te schrijven aan de uitvoer, die geleidelijk aantrekt naarmate de impact van de recente olieprijsstijgingen en van de euro-appreciatie uitdooft. Al bij al zou de bbp-groei tegen constante prijzen in 2005 beperkt blijven tot 2,2 %.

FIGUUR 1 Kwartaalverloop van het Belgische bbp tegen constante prijzen
(kwartaal-op-kwartaalgroei, gecorrigeerd voor seizoeninvloeden en kalendereffecten)

Bron: INR, FPB

Eind vorig jaar schakelde de groei van de buitenlandse afzetmarkten naar een lagere versnelling door de mindere groeiprestaties in zowel de Verenigde Staten, Azië als de eurozone. Naast de minder gunstige buitenlandse afzetperspectieven zou de Belgische uitvoer in de eerste helft van 2005 ook gedrukt worden door de euro-appreciatie tijdens de laatste tweede kwartalen van 2004. Die appreciatie tastte de concurrentiekracht t.o.v. de andere muntzones aan. In de loop van dit jaar zouden de uitvoermogelijkheden toenemen door een geleidelijke internationale conjunctuurverbetering en zouden de negatieve gevolgen van de wisselkoersbewegingen op de prijscompetitiviteit wegebben, wat het verlies aan marktaandelen enigszins doet krimpen. De uitvoergroei zou in 2005 niet meer dan 5,3 % bedragen, na 5,5 % vorig jaar. Net als vorig jaar neemt de invoer sneller toe dan de uitvoer, waardoor de netto-uitvoer een negatieve bijdrage van 0,1 procentpunt tot de economische groei levert. Niet-

temin stabiliseert het overschot van de lopende verrichtingen met het buitenland door de ruilvoetverbetering.

De groei van de binnenlandse vraag zou dit jaar verzwakken tot 2,3 %, tegenover 3 % in 2004. De reden hiervoor is de enorme toename van de voorraden vorig jaar (positieve bijdrage van 1 procentpunt tot de bbp-groei) die zich in 2005 niet zou herhalen.

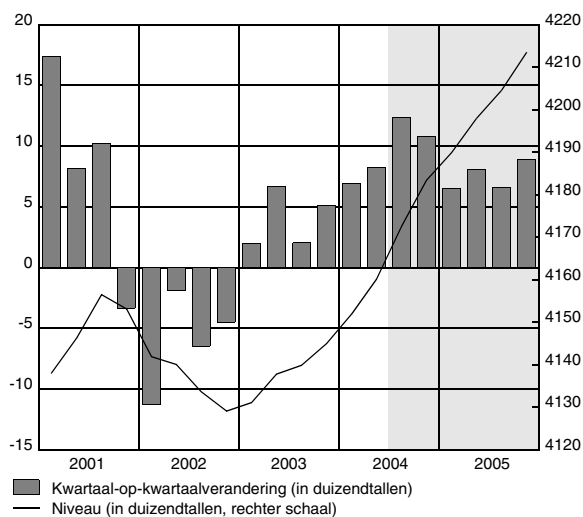
Daarnaast zou de economische activiteit iets minder ondersteund worden door de consumptieve bestedingen van de gezinnen. Vergeleken met het reëel beschikbaar inkomen groeide de particuliere consumptie de afgelopen twee jaar aan een stevig tempo van telkens meer dan 2 %, waardoor de spaarquote in die periode met 2,5 procentpunt terugviel tot 14,1 %. Dit jaar zou de consumptie met een groei van 1,8 % voor het derde jaar op rij sneller toenemen dan de koopkracht (+1,4 %), wat resulteert in een verdere, doch bescheiden daling van de spaarquote. De lagere spaarquote is toe te schrijven aan het consumentenvertrouwen dat opnieuw in de lift zit na een bescheiden terugval in het vierde kwartaal van vorig jaar, die de opwaartse trend sinds april 2003 omhoog. In de loop van 2005 zou het consumentenvertrouwen verder ondersteund worden door de arbeidsmarktontwikkelingen.

De investeringen zouden het duidelijk beter doen dan in 2004. De bedrijfsinvesteringen knootten in 2004 terug aan met een groei van 1,8 %, na twee jaar van achteruitgang. Door het verdere herstel van de bedrijfsrendabiliteit, blijvend lage interestvoeten en de geleidelijke verbetering van de vraagvooruitzichten in de loop van het jaar zou de reële groei van de bedrijfsinvesteringen verder oplopen tot 3,3 %. Daarnaast wordt verwacht dat de infrastructuurwerken van de lokale overheden een hoge vlucht nemen in de aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen in 2006 en dat de verkopen van overheidsgebouwen aan de privésector fors terugvallen (verkopen van overheidsgebouwen worden in de nationale rekeningen geboekt als een desinvestering van de overheid, die gecompenseerd wordt door een investering van de ondernemingen). Beide factoren leiden in 2005 tot een aanzienlijke versnelling van de reële groei van de overheidsinvesteringen tot bijna 28 %. De investeringen in woongebouwen zouden verder aantrekken door de sterkere groei van het beschikbaar gezinsinkomen en de lage hypothecaire rente.

Sedert het eerste kwartaal van 2003 evolueert de binnenlandse werkgelegenheid in stijgende lijn. Jaargemiddeld bleef de jobcreatie in 2003 nog beperkt doordat de werkgelegenheid met enige vertraging reageert op de conjunctuurverbetering. In

de loop van 2004 versnelde de jobcreatie onder impuls van het verdere conjunctuurherstel. In jaargemiddelde termen steeg het aantal arbeidsplaatsen met bijna 29 000 eenheden t.o.v. 2003.

FIGUUR 2 Kwartaalverloop van de binnenlandse werkgelegenheid
(gegevens gecorrigeerd voor seizoeninvloeden)

Bron: INR, FPB

De werkgelegenheid blijft ook gedurende 2005 verder oplopen, zij het aan een lager tempo als gevolg van de zwakkere economische groei. Geholpen door de gunstige dynamiek in 2004, zou de werkgelegenheid in 2005 toch nog 34 400 eenheden boven het gemiddelde peil van vorig jaar uitkomen. De werkgelegenheidsgraad zou daardoor licht stijgen van 61,8 % in 2004 tot 62,1 % in 2005. De werkloos-

heidsgraad brokkelt enigszins af in de loop van 2005 en compenseert daarmee de stijging in het tweede halfjaar van 2004. De jaargemiddelde werkloosheidsgraad blijft daardoor onveranderd op 7,8 %.

De inflatie, gemeten aan de hand van het nationaal indexcijfer van de consumptieprijzen, zou dit jaar 2 % bedragen, na 2,1 % in 2004. De kleine daling van het globale inflatiecijfer heeft vooral te maken met een beperkte olieprijsdaling in de loop van 2005, waardoor de bijdrage van de energieproducten vermindert. De onderliggende inflatie, die de fundamentele tendens van de consumptieprijzen weergeeft, blijft stabiel op 1,5 %, als gevolg van de recente appreciatie van de euro en een matige loonkostenontwikkeling. Die stabilisatie verbergt echter een terugval van de onderliggende inflatie in de loop van 2004, die zou omgezet worden in een bescheiden toename dit jaar naarmate de hogere olieprijsen doorsijpelen in de prijsevolutie van de andere goederen en diensten. De gezondheidsindex, die niet beïnvloed wordt door de prijsevolutie van motorbrandstoffen, zou net als vorig jaar minder snel toenemen dan de nationale consumptieprijsindex (1,6 % in 2004 en 1,8 % in 2005).

Als gevolg van de overschrijding van de spilindex in september 2004, werden de sociale uitkeringen in oktober 2004 en de wedden van het overheidspersoneel in november 2004 met 2 % aangepast aan de toegenomen levensduur. Overeenkomstig de maandvooruitzichten voor de gezondheidsindex zou de spilindex (die momenteel 116,15 bedraagt) in 2005 niet overschreden worden.

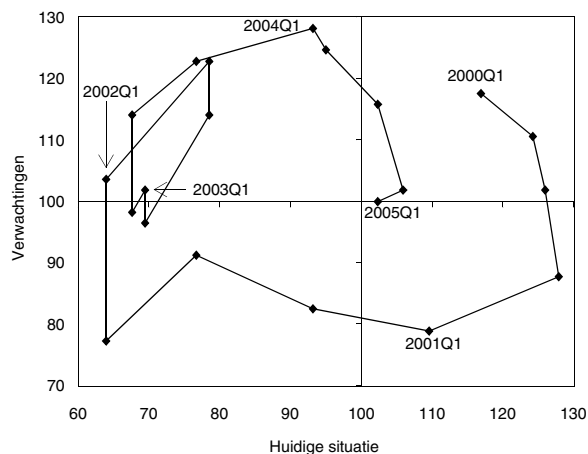
1. De Belgische conjunctuur in internationaal perspectief

►► Internationale conjunctuur in 2004 en 2005

Na de uitzonderlijk sterke groei van de wereldeconomie in de eerste helft van 2004, trad een zekere vertraging op in de tweede helft van het jaar. Dit vooral als gevolg van de sterk gestegen olie- en andere grondstofprijzen. Terwijl in de Verenigde Staten (VS) de economie in min of meer hetzelfde tempo groeide als in de eerste jaarhelft, vertraagde de groei licht in Europa en Azië. Ondanks de vertraging in de tweede jaarhelft, wordt de wereldgroei toch nog geraamd op 5 %, het hoogste groeicijfer sinds 1976.

Dit jaar zou de groei van de wereldeconomie tamelijk krachtig blijven, ondersteund door de nog steeds gunstige financieringsvoorwaarden en een afbrokkeling van de olieprijs. Toch zal in 2005 de groei in de VS, in Azië en in mindere mate in de eurozone wat lager uitvallen dan vorig jaar, omdat het monetaire beleid wereldwijd geleidelijk wordt verstrakt en een meer restrictieve budgettaire politiek wordt verwacht. Die vaststelling wordt ook bevestigd door de IFO-enquête over het mondiaal economisch klimaat. In het vierde kwartaal van 2004 verbeterde de beoordeling van de huidige economische situatie, terwijl de verwachtingen over de toekomstige economische toestand aanzienlijk verslechterden. Die resultaten zijn typisch voor de fase waarin de economische heropleving haar omslagpunt nadert.

FIGUUR 3 Beoordeling van de mondiale economische toestand

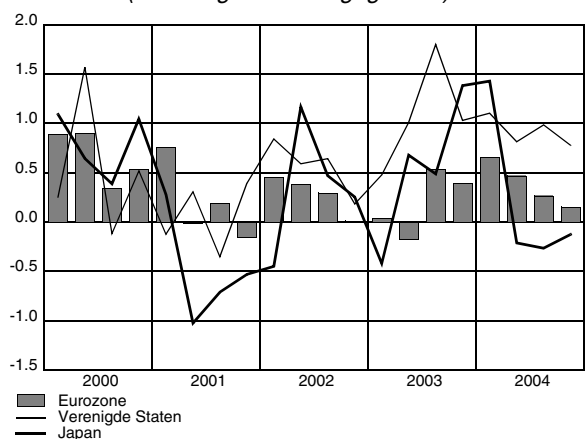
Bron: Ifo World Economic Survey, FPB

De evolutie van de groei in de wereldhandel loopt gelijk met die van de wereldeconomie, namelijk een zeer snelle groei in de eerste jaarhelft (gemiddelde kwartaalgroei van 2,9 %) gevolgd door een vertraging in de tweede helft van het jaar (gemiddelde kwartaalgroei van 1,4 %). Volgens prognoses van het Nederlandse Centraal Planbureau zou er vanaf

het eerste kwartaal van 2005 weer een geleidelijke versnelling optreden van de wereldhandel. Op jaarbasis zal de internationale goederenhandel met ongeveer 10,3 % toegenomen zijn in 2004, terwijl een groeicijfer van 8,0 % wordt verwacht voor dit jaar.

In de zomer van 2004 leek de Amerikaanse economie te verzwakken en waren er twijfels over de duurzaamheid van de heropleving, maar uiteindelijk bleken die twijfels voorbarig. De groei in het derde en vierde kwartaal van 2004 bedroeg respectievelijk 1 % en 0,9 % kwartaal-op-kwartaal, de jobcreatie versnelde aanzienlijk en zowat alle recent gepubliceerde statistieken (kleinhandelsverkoop en industriële productie in december, consumentenvertrouwen in januari) liggen boven de verwachtingen.

FIGUUR 4 Verloop van het bbp op kwartaalbasis
Kwartaal-op-kwartaal groeivoeten tegen constante prijzen (seizoengezuiverde gegevens)

Bron: Nationale bronnen, Eurostat

Tussen 2001 en 2003 bleef de groei van de particuliere consumptie behoorlijk ondanks de sterke groeivertraging, de oplopende werkloosheid en de stijgende olieprijs. Sinds begin 2004 versnelde de consumptie verder ondanks een restrictiever monetair beleid. De reden hiervoor is vooral te vinden in de belastingverlagingen (waarvan het effect nu is uitgewerkt) en de zeer lage rentevoeten, waardoor gezinnen steeds meer schulden konden aangaan. Hierdoor daalde de spaarquote tot bijna 0 % van het beschikbaar inkomen in december 2004 en liep de schuldgraad van de gezinnen op tot gemiddeld 120 % van het beschikbaar inkomen in 2003. Die recordniveaus wijzen erop dat de toename van de rentevoeten de groei van de consumptieve bestedingen zal terugdringen.

De oplopende capaciteitsbezettingsgraad en de stijgende vraag naar kapitaalgoederen wijzen op een positieve groei van de bedrijfsinvesteringen, maar in een lager tempo dan in 2004 wegens het wegval- len van de maatregel voor versnelde afschrijving en de iets minder gunstige vooruitzichten. Hoewel de financieringsvoorwaarden gunstig blijven, zullen de aantrekkende rentevoeten de bedrijfsinvesteringen enigszins temperen.

De uitvoer zou in de loop van 2005 verder versnel- len. De vraag vanuit de rest van de wereld (vooral Azië) zal vrij sterk blijven en de depreciatie van de dollar t.o.v. de euro, maar recent ook t.o.v. de meeste Aziatische munten (met uitzondering van de Chinese yuan) doet de Amerikaanse exporteurs aan competitiviteit winnen. In 2004 heeft de ver- snelling van de uitvoer niet gezorgd voor een inkrimping van het tekort op de lopende rekening, omdat de invoergroei nog hoger was. Ook in 2005 is een verbetering van het tekort op de lopende reke- ning weinig waarschijnlijk, zelfs al zou de uitvoer- groei uitstijgen boven de invoergroei. Het invoer- volume is momenteel immers meer dan de helft groter dan het uitvoervolume.

Nieuwe budgettaire stimulansen vanwege de over- heid onder de vorm van bijkomende belastingverla- gingen of een sterkere overheidsconsumptie lijken onwaarschijnlijk in 2005, gezien de intentie om het overheidstekort (4,4 % van het bbp in 2004) met de helft terug te dringen tegen 2010.

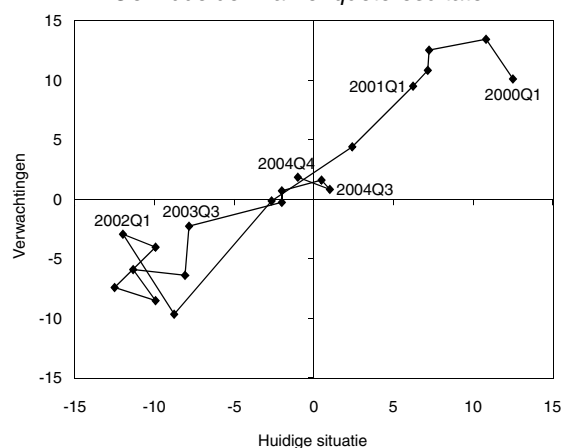
Na een groeicijfer van 4,5 % in 2004, wordt voor 2005 op een groei van 3,5 %¹ gerekend. Dat de Ame- rikaanse economie over haar hoogtepunt heen is, wordt ook bevestigd door de voorlopende indicator van de Conference Board, die sinds vorige zomer in neerwaartse lijn evolueert.

De vertraging van de economische activiteit in de *eurozone*, die begon in het tweede kwartaal van 2004, zette zich door in het derde kwartaal. Na kwartaalgroeicijfers van 0,7 % en 0,5 % in het eerste en het tweede kwartaal van vorig jaar, werd in het derde kwartaal nog slechts 0,3 % groei bereikt. Vol- gens de flashraming zou de groei in het vierde kwartaal zelfs nog iets lager uitkomen, namelijk op +0,2 %. De vertraging in het derde kwartaal² komt vooral op rekening van de achteruitgang van de bij- drage van de netto-uitvoer tot de economische groei. Terwijl de groei van de uitvoer bijna hal- veerde, als gevolg van de vertraging van de wereld- handel en de appreciatie van de euro, versnelde de invoergroei. De voorraadopbouw was de sterkste in 10 jaar en leverde een positieve bijdrage van 0,7 %

tot de groei in het derde kwartaal. In de mate dat de voorraadvorming een gevolg is van een minder sterke afzet dan verwacht, lijkt een correctie van de voorraadvorming in het volgende kwartaal waar- schijnlijk. Verder was de privé-consumptie uiter- mate zwak in het derde kwartaal (0,1 %) en ver- snelde de investeringsgroei t.o.v. het tweede kwar- taal.

In de eerste 3 kwartalen van 2004, bedroeg de gemiddelde kwartaalgroei van de consumptie van de gezinnen in de eurozone slechts 0,3 % (t.o.v. 0,9 % in de VS). De particuliere consumptie lijkt niet onmiddellijk de rol van de export als motor van de economische groei te kunnen overnemen. Zo ligt het consumentenvertrouwen, dat sinds deze zomer is gestabiliseerd, nog ver onder het niveau van 2000. De aarzelende verbetering van de situatie op de arbeidsmarkt (de werkloosheidsgraad is het afgelopen jaar nauwelijks teruggedeven) en de voorbije olieprijsstijgingen hebben waarschijnlijk op de gezinsconsumptie gewogen. Ondanks de lage rente, de verwachte daling van de olieprijsen en sterk stijgende woningprijzen³ in enkele landen (Spanje, Frankrijk, Ierland, Italië) wordt in 2005 slechts een matige groei in de consumptie-uitgaven verwacht. De Europese consument blijft immers bezorgd over de zwakke jobcreatie en de gelan- ceerde of aangekondigde hervormingen in bepaalde landen van de eurozone (bijv. Hartz IV in Duitsland). Bovendien hebben de meeste over- heden, gezien de grote begrotingstekorten, niet de budgettaire ruimte om via belastingverlagingen de koopkracht van de gezinnen aan te zwengelen.

FIGUUR 5 Beoordeling van de economische toestand in de eurozone
Gemiddelden van enquêteresultaten

Bron: Europese Commissie, FPB

De wereldwijde afkoeling van de economische groei en de voorbije appreciatie van de euro (niet alleen t.o.v. USD, maar ook t.o.v. het pond en de Azi-

(1) Volgens de in januari gepubliceerde consensusvoorspellingen van The Economist.

(2) Bij de flashraming wordt geen opdeling volgens de vraag- componenten voorzien.

(3) Met een gunstige invloed op het vermogen van de gezin- nen.

atische munten) zal de Europese uitvoergroei afremmen in 2005. Dit wordt bevestigd door de neerwaartse trend in de exportbestellingen sinds de zomer van 2004.

Ondanks hun gezonde financiële situatie en zeer lage reële intrestvoeten, blijven Europese bedrijven zeer terughoudend in hun investeringsplannen. De investeringsgroei werd wel positief in het tweede kwartaal (+0,3 %) en trok verder aan in het derde kwartaal (+0,7 %), maar blijft traag. Ondanks de economische herleving werd immers nog geen substantiële toename van de investeringsgraad tegen constante prijzen genoteerd. De oplopende capaciteitsbezetting, de hogere bedrijfswinsten, de lage reële rente en lagere olieprijsen zullen de bedrijfsinvesteringen ten goede komen in 2005. Toch moet ook hier geen al te sterke groei verwacht worden, omdat de duurder euro op de exportvooruitzichten en aldus op het ondernemersvertrouwen zal wegen (in afwezigheid van een sterke binnenlandse vraag).

Al bij al zou de economische groei in de eurozone licht vertragen in 2005. Terwijl we voor 2004 een gemiddelde kwartaalgroei van 0,5 % noteerden, zal die nog 0,4 % bedragen in 2005. Op jaarbasis geeft dit een groei van 1,8 % in 2004 en van 1,6 % in 2005⁴.

De inflatie blijft hardnekkig boven de 2 % en steeg in december zelfs weer tot 2,4 %, vooral als gevolg van accijnsverhogingen in Duitsland en Italië. In de loop van 2005 zou de inflatie echter onder de 2 % norm moeten zakken. Begin 2005 verdwijnt het effect van de verhogingen van de indirecte belastingen en van het persoonlijke aandeel in de medische kosten (in Duitsland) van vorig jaar uit het jaarinflatiecijfer. Bovendien beperkt de duurder euro de geïmporteerde inflatie, worden lagere olieprijsen verwacht en is er nog steeds geen sprake van een versnelling van de loongroei, zodat nieuwe inflatoire spanningen weinig waarschijnlijk zijn.

Na een zeer sterke groei in het eerste kwartaal van 2004 (+1,4 %), belandde de *Japanse economie* weer in een recessie. In het tweede en derde kwartaal kende de Japanse economie immers een groei van -0,2 %. In het laatste kwartaal van 2004 verbeterde de situatie enigszins, maar bleef de groei toch nog negatief (-0,1 %). De uiterst sterke groei van de uitvoer

wordt teniet gedaan door de zwakke binnenlandse vraag. Vooral de consumptieve uitgaven groeiden nauwelijks in de afgelopen kwartalen.

De nog steeds negatieve reële loongroei en de verwachting van belastingverhogingen (om de overheidsfinanciën in evenwicht te brengen) doen ook in 2005 geen sterke consumptiegroei vermoeden. Japan is dus nog steeds in sterke mate afhankelijk van zijn export en de daaraan gerelateerde bedrijfsinvesteringen om opnieuw positieve groeicijfers te boeken. Belangrijk in dit kader is of China (dat dit jaar de rol van belangrijkste handelspartner van Japan overnam van de VS) erin zal slagen om zijn economische groei te temperen, waardoor de Japanse economie ongetwijfeld aan groei zal inboeten (via een verminderde export), temeer daar de Japanse competitiviteit verslechterde door de appreciatie van de yen tegenover de Amerikaanse dollar en de Chinese yuan.

Het deflatieprobleem is nog steeds niet van de baan. Gemeten op basis van de jaar-op-jaargroei van de consumptieprijsindex lag de inflatie weliswaar op +0,8 % in november 2004, maar zonder de meest volatiele componenten zoals verse voedingsprijzen en energieprijzen blijft de inflatie stabiel op ongeveer -0,5 %.

Voor 2004 wordt de Japanse bbp-groei geraamd op 3,2 %, terwijl voor 2005 een groeicijfer van 1,6 % wordt verwacht⁵.

Eind vorig jaar leek het er op dat de *Chinese economie* een 'soft landing' zou maken. De investerings-, productie- en kredietgroei vielen immers sterk terug en de inflatie daalde aanzienlijk t.o.v. de zomer van 2004. Uit recente cijfers blijkt echter dat de groei weer versnelde in het vierde kwartaal. Op jaarbasis bereikt de Chinese economie in 2004 waarschijnlijk een groei van 9,5 %, het hoogste groeicijfer in 8 jaar. Nieuwe restrictieve maatregelen lijken dus nodig om een oververhitting van de economie te voorkomen. De *andere Aziatische economieën* zijn in belangrijke mate afhankelijk van China, want net als voor Japan is hun economische groei sterk exportgedreven. Daar de Chinese groei waarschijnlijk zal vertragen in 2005 en heel wat Aziatische munten recentelijk apprecieerden t.o.v. de dollar, zal de exportgroei en dus ook de economische groei van de overige Aziatische economieën wat lager uitvallen dan vorig jaar.

(4) Volgens de consensusvoorspellingen van The Economist gepubliceerd in januari.

(5) Volgens de in januari gepubliceerde consensusvoorspellingen van The Economist.

➤➤ Conjunctuur in België en de drie belangrijkste handelspartners

De Belgische economie blijft het beter doen dan die van haar buurlanden. Tijdens de eerste drie kwartalen van 2004 bedroeg de kwartaal-op-kwartaalgroei

telkens 0,7 à 0,8 %. In de eurozone daarentegen trad er in 2004 een gevoelige vertraging op (van 0,7 % in het eerste tot 0,2 % in het vierde kwartaal). Dat

groeiverschil is te verklaren door de dynamiek van de Belgische particuliere consumptie en heeft waarschijnlijk te maken met de verlaging van de personenbelasting, het ontbreken van pijnlijke structurele hervormingen en de repatriëring van buitenlandse spaargelden die voor een deel geconsumeerd werden.

Na een gemiddelde kwartaalgroei van 0,45 % in het eerste en tweede kwartaal van 2004 stagneerde de Duitse economie in het derde kwartaal, vooral als gevolg van een instorting van de uitvoer. In het laatste kwartaal van 2004 kende de Duitse economie, volgens de flashraming, zelfs een negatieve groei (-0,2 %). De exportbestellingen lijken te wijzen op een verbetering in het eerste kwartaal van 2005, maar gezien de aanzienlijke appreciatie van de euro, zal de export dit jaar een minder belangrijke bijdrage tot de groei leveren dan in 2004. De particuliere consumptie blijft inmiddels zeer zwak als gevolg van de hoge werkloosheid, de lage loongroei en de Hartz-IV-hervormingen (met onder meer lagere uitkeringen voor langdurig werklozen).

Frankrijk liet een nulgroei noteren in het derde kwartaal van 2004, volgend op twee kwartalen met sterke groei (beide +0,7 %). De neergang wordt toegeschreven aan een correctie van de particuliere consumptie, na een zeer sterke groei in de eerste jaarhelft. Volgens de flashraming veerde de Franse economie terug op in het vierde kwartaal (+0,7 %). De daling van het consumentenvertrouwen en het ontbreken van fiscale steunmaatregelen laten vermoeden dat de consumptie in 2005 minder sterk zal groeien dan in 2004.

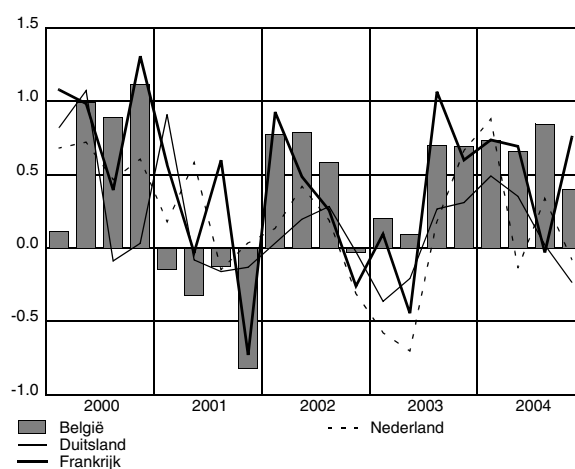
►► Evolutie op de financiële markten⁶

Rentevoeten

De Amerikaanse Federal Reserve ging de afgelopen maanden door met zijn beleid van geleidelijke renteverhogingen. In totaal werd de basisrente 5 keer met 25 basispunten verhoogd tussen juni en december 2004. Gezien de mooie groeicijfers in het derde en vierde kwartaal, de verbetering van de situatie op de arbeidsmarkt en de oplopende inflatie, zou de monetaire politiek ook in 2005 verder verstrakken. Momenteel is de reële kortetermijnrente nog steeds negatief. De financiële markten anticiperen op een bijkomende renteverhoging van ongeveer 1,25 procentpunt tegen eind 2005. Als gevolg daarvan zou de Amerikaanse kortetermijnrente op jaarbasis oplopen van gemiddeld 1,6 % in 2004 tot 3,3 % in 2005.

Nederland behoort samen met Duitsland en Italië tot de eurolanden die de zwakste groei zullen boeken in 2004 en 2005. In het derde kwartaal van 2004 kwam de groei uit op 0,3 % en in het vierde kwartaal werd zelfs een negatieve groei van -0,1 % genoteerd. Vooral de groei van de particuliere consumptie en de bedrijfsinvesteringen waren ontgoochelend. De economie lijkt nog steeds te herstellen van het competitiviteitsverlies in de periode 1999-2001. De bevrozing van de lonen in 2005 is positief voor het herstel van die competitiviteit, maar tegelijk weegt dit op de koopkracht en dus ook op de consumptie.

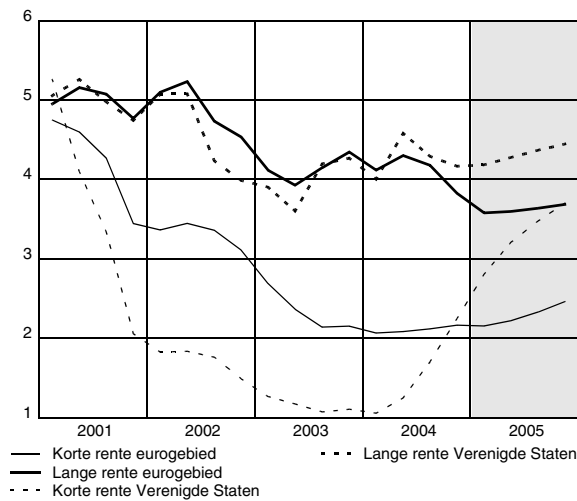
FIGUUR 6 Verloop van het bbp op kwartaalbasis
Kwartaal-op-kwartaal groeivoeten tegen constante prijzen
(seizoengezuiverde gegevens)

Terwijl er in de zomer van 2004 gespeculeerd werd over een eerste renteverhoging door de ECB tegen het einde van het jaar, wordt die momenteel pas verwacht tegen de zomer van 2005. De tegenvallende economische groei en de teleurstellende indicatoren (die wijzen op een verzwakking in 2005) zijn hier verantwoordelijk voor. De inflatie ligt sinds mei wel boven de doelstelling van 2 %, maar dat is vooral het gevolg van technische factoren. De kerninflatie bleef immers wel stabiel op ongeveer 2 %. Verder zal de appreciatie van de euro voor een tempering van de exportgroei en de geïmporteerde inflatie zorgen. De financiële markten verwachten 1 tot 2 renteverhogingen van 0,25 procentpunt dit jaar. Op jaarbasis zou de kortetermijnrente daarvoor oplopen van 2,1 % in 2004 tot 2,3 % in 2005.

(6) De technische hypothesen voor de financiële variabelen zijn gebaseerd op de termijnkoersen van begin februari.

FIGUUR 7 Verloop van de rentevoeten: eurogebied en Verenigde Staten
Kwartaal gemiddelden in procent

Bron: Datastream, FPB

Wat de langetermijnrente betreft, was er een opvallende divergentie merkbaar tussen de Amerikaanse en de Europese langetermijnrente in de tweede helft van 2004. Begin september bedroegen zowel de Amerikaanse als de Europese langetermijnrente ongeveer 4 %. Terwijl de Europese langetermijnrente daalde tot 3,5 % begin januari, steeg de Amerikaanse langetermijnrente licht tot 4,1 %. Oorzaak hiervan zijn de uiteenlopende groeiprestaties van de Amerikaanse en de Europese economie. In de eurozone ontgoochelde de economische groei, vielen de groeiverwachtingen voor 2005 terug en wordt daardoor ook minder monetaire verstraking verwacht dan voordien. Voor de VS geldt net het omgekeerde. Betere groeivoorzichten leidden daar tot de anticipatie van een meer restrictief monetair beleid.

Rekening houdend met het verwachte profiel voor de kortetermijnrente zou de Europese langetermijnrente eind 2005 kunnen uitkomen op 3,7 %, hetzelfde niveau als eind 2004. De Amerikaanse langetermijnrente zou 4,5 % bedragen tegen het einde van dit jaar, tegenover 4,2 % eind 2004.

Wisselkoersen

Tussen maart en oktober 2004 schommelde de euro-dollar koers tussen 1,18 en 1,25 dollar per euro. In november en december deprecieerde de dollar echter sterk als gevolg van de oplopende tekorten op de Amerikaanse handelsbalans en een portefeuilleherstructurering van internationale investeerders ten voordele van de euro. Niettemin verwacht men dat het tekort op de lopende rekening verder zal oplopen, wat het risico op een verdere muntdepreciatie verhoogt. Sinds begin januari werd die beweging voor een deel tenietgedaan als gevolg van positiever economisch nieuws in de VS dan in de eurozone. Daarenboven maakten de renteverhogingen van de Federal Reserve de dollar aantrekkelijker en doen hogere Amerikaanse inflatiecijfers een sterkere monetaire verstraking verwachten in de VS dan in de eurozone.

In het eerste kwartaal van 2004 bevond de nominale effectieve wisselkoers van de euro zich ongeveer 7,5 % hoger dan één jaar voordien. De jaar-op-jaarwijziging viel sterk terug in het tweede kwartaal (+0,4 %), maar veerde terug op in de twee volgende kwartalen. Vooral de appreciatie van de euro t.o.v. de dollar (en ook de Aziatische munten) in de maand december zorgde ervoor dat de jaar-op-jaarwijziging van de nominale effectieve wisselkoers in het vierde kwartaal steeg tot 3,3 %. Tegenover het Brits pond en de Japanse Yen apprecieerde de euro slechts licht in 2004 (ongeveer +2,5 %).

Op basis van de termijnkoersen wordt een stabiele euro-dollar koers verwacht tot eind 2005 (rond de 1,31). In dat geval zou de effectieve wisselkoers voor België met 0,8 % appreciëren in 2005, na een appreciatie van 1,1 % in 2004.

►► Onzekerheden i.v.m. de internationale omgeving

De opstelling van de internationale omgeving gaat onvermijdelijk gepaard met onzekerheden. We belichten hier enkele risico's. In de eerste plaats is er het moeilijk voorspelbaar karakter van de prijs van de ruwe olie, ook wanneer olievooruitzichten gebaseerd zijn op de noteringen van de termijnmarkten. De afname van de geopolitieke spanningen en de tragere economische groei hebben ervoor gezorgd dat het aanbodoverschot van ruwe olie licht is toegenomen. Toch geven de grote fluctuaties van de ruwe olieprijs aan dat de reservecapaciteit

zich nog steeds op een historisch laag peil bevindt. Een nieuwe *olieprijsschok* valt dan ook niet uit te sluiten.

Een ander risico voor de wereldeconomie is het enorme *tekort op de Amerikaanse lopende rekening* dat een crash van de dollar zou kunnen veroorzaken. De uiterst lage gezinsspaarquote (0,3 % van het beschikbaar inkomen in december 2004) en een ontsporing van de overheidsfinanciën hebben geleid tot een record-deficit op de lopende rekening (5,6 % van het bbp in het derde kwartaal). Dit recordniveau, dat in de komende kwartalen waarschijnlijk

nog zal toenemen, doet de vraag rijzen in welke mate de buitenlandse investeerders bereid blijven om het tekort te financieren aan de huidige intrestvoeten en wisselkoersen.

De bereidheid van private buitenlandse investeerders kwam trouwens al in het gedrang in 2004, maar hun rol werd overgenomen door de Aziatische centrale banken die massaal dollarbeleggingen (vooral Amerikaanse overheidsobligaties) aangingen om te vermijden dat hun munten (al te veel) zouden appreciëren t.o.v. de dollar. Een forse depreciatie van de dollar zou negatieve gevolgen hebben voor de eurozone, omdat die voor zijn groei sterk afhankelijk is van de uitvoerprestaties.

Een sterke dollardepreciatie zou ook gepaard gaan met oplopende intrestvoeten, wat op zijn beurt een groot risico inhoudt voor de *Amerikaanse consument*. Amerikaanse gezinnen zijn de afgelopen jaren steeds minder gaan sparen, omdat ze optimistisch

zijn over hun financiële toestand. Aanvankelijk waren de stijgende aandelenkoersen daarvoor verantwoordelijk. Toen de beurzen het minder goed deden, werd die rol overgenomen door stijgende vastgoedprijzen⁷. Bovendien gingen de Amerikaanse gezinnen, door de lage rentevoeten, alsmaar meer schulden aan (vooral hypothecaire kredieten). Momenteel bedraagt de schuldgraad (uitgedrukt in percent van het beschikbaar inkomen) 120 %, wat Amerikaanse gezinnen erg gevoelig maakt voor renteschommelingen.

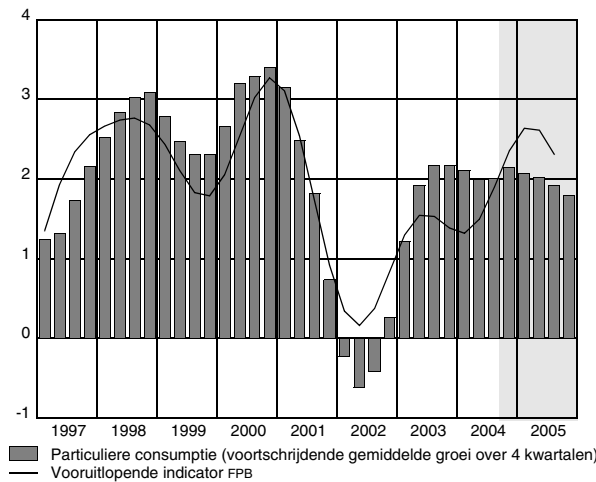
(7) In het derde kwartaal van 2004 lag de jaar-op-jaarwijziging van de huizenprijzen, gemeten op basis van de huisprijsindex van The Office of Federal Housing Enterprise Oversight, op 13 %. De grootste stijging sinds het einde van de jaren 70 en ruim boven het gemiddelde van de afgelopen 10 jaar (5,8 %).

2. De bestedingscomponenten van het Belgische bbp

►► Consumptieve bestedingen van de particulieren

De economische opleving en de jobcreatie konden niet verhinderen dat de reële inkomensstijging vorig jaar beperkt bleef tot 0,6 %, t.o.v. 1,1 % in 2003. De koopkracht werd in 2004 minder ondersteund door de hervorming van de personenbelasting, terwijl het inkomen uit vermogen terugviel (o.m. door de lage rentevoeten). De particuliere consumptie nam in 2003 en 2004 echter beduidend sneller toe dan het reëel beschikbaar gezinsinkomen, nl. met resp. 2,2 % en 2,1 %, waardoor de spaarquote met 2,5 procentpunt terugviel tot 14,1 %.

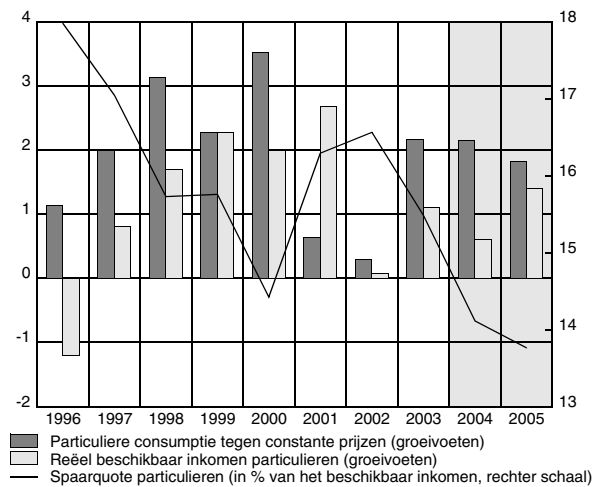
FIGUUR 8 Consumptieve bestedingen van de particulieren
(gegevens gecorrigeerd voor seizoeninvloeden en kalendereffecten)

Bron: INR, FPB

Het consumentenvertrouwen zette immers zijn opwaartse trend verder gedurende de eerste drie kwartalen van 2004, terwijl het financiële vermogen van de gezinnen voor het eerst sedert 2001 opnieuw toenam. Vermoedelijk wordt de terugval van de spaarquote ook verklaard door de opeenvolgende begrotingsevenwichten en de continue vermindering van de overheidsschuldquote, waardoor de consumenten hun toekomstige inkomens positiever inschatten (geringere kans op ingrijpende begrotingsmaatregelen).

FIGUUR 9 Particuliere consumptie, beschikbaar inkomen en spaarquote

Bron: INR, FPB

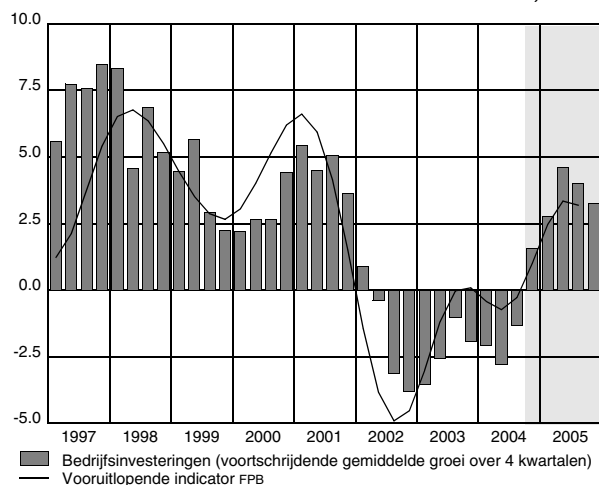
In 2005 zou het reëel beschikbaar inkomen met 1,4 % toenemen. Net als de voorbije twee jaren, blijven de hoge energieprijzen de koopkracht aantasten.⁸ De consumptie zou met een reële groei van 1,8 % voor het derde jaar op rij sneller toenemen dan de koopkracht, wat resulteert in een verdere daling - maar in beperktere mate - van de spaarquote tot 13,8 %. De economische activiteit zou dit jaar dus iets minder ondersteund worden door de consumptieve bestedingen. De lagere spaarquote is toe te schrijven aan de verdere toename van het financiële vermogen van de gezinnen en aan de ontwikkeling van het consumentenvertrouwen. Nadat het consumentenvertrouwen in het vierde kwartaal van 2004 en ook begin dit jaar afgenomen was, herstelde het zich reeds in februari. Vermoedelijk zal het consumentenvertrouwen verder ondersteund worden door de arbeidsmarktontwikkelingen, aangezien de werkloosheidsgraad in de loop van het jaar licht afbrokkelt.

(8) Zowel in 2003, 2004 als 2005 stijgt de gezondheidsindex, die van belang is voor de indexering van de lonen en de sociale uitkeringen, minder snel dan de algemene index der consumptieprijzen. De hoge energieprijzen tasten uiteraard ook de andere (niet-geïndexeerde) inkomenscomponenten aan in reële termen.

➤➤ Bedrijfsinvesteringen

Na twee opeenvolgende jaren van inkrimping (resp. -4,1 % en -2,3 % in 2002 en 2003) hernam de investeringsactiviteit in 2004, zij het met amper 1,6 %. Enerzijds is dat jaarcijfer neerwaarts beïnvloed door de zwakke kwartaal-op-kwartaalgroei in 2003, wat leidde tot een ongunstig startpunt in 2004. Bovendien versnelde de investeringsactiviteit van de ondernemingen pas in de tweede jaarhalf van 2004. Anderzijds omvatten de bedrijfsinvesteringen in 2004 ook een aanzienlijk hoger bedrag aan verkopen van overheidsgebouwen dan in 2003⁹. De bedrijfsinvesteringen leverden een positieve bijdrage van 0,2 procentpunt tot de economische groei (na 2 jaren met een negatieve bijdrage). De herleving van de bedrijfsinvesteringen was toe te schrijven aan de verbeterde afzetmogelijkheden en aan de hogere winstmarges per product. Daardoor steeg de rendabiliteit en werden de eigen financiële mogelijkheden groter. Daarnaast bleven de externe financieringsvoorwaarden aantrekkelijk door de lage rentevoeten.

FIGUUR 10 Bedrijfsinvesteringen
(gegevens gecorrigeerd voor
seizoeninvloeden en kalendereffecten)

Bron: INR, FPB

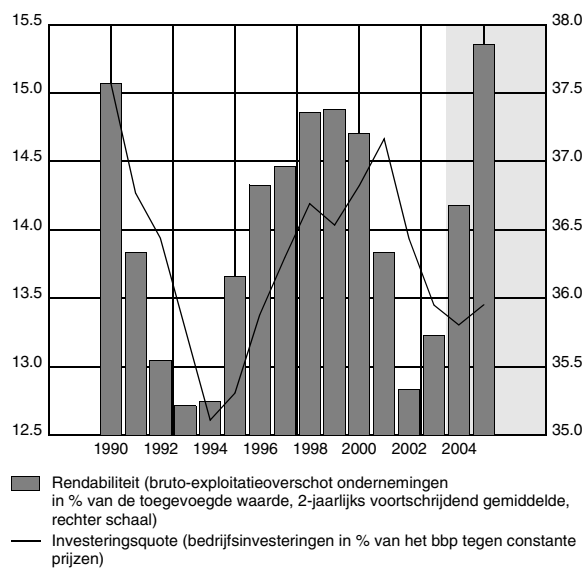
- (9) Verkopen van overheidsgebouwen worden in de nationale rekeningen geboekt als een desinvestering van de overheid en als een bijkomende investering voor de ondernemingen. In 2003 en 2004 ging het om een nominaal bedrag van resp. 279 miljoen en 578 miljoen euro. De verkopen van overheidsgebouwen niet meegerekend, groeiden de bedrijfsinvesteringen tegen constante prijzen vorig jaar slechts met 0,7 %.

➤➤ Investeringsquote en rendabiliteit in de marktsector

De investeringen in woningbouw werden in 2001 en 2002 teruggeschroefd (resp. -3,4 % en -3,3 %), maar lieten in 2003 en 2004 opnieuw positieve groeicijfers optekenen. De woningbouw herpakte zich gedurende de eerste drie kwartalen van 2003,

De investeringsdynamiek van de ondernemingen zou verstevigen in 2005. De afzetvooruitzichten zijn minder gunstig dan vorig jaar, maar de overige determinanten (rendabiliteit, rentetarieven) blijven in het voordeel van bijkomende investeringen spelen. Bovendien is een inhaalbeweging waarschijnlijk na de pauze in 2002-2003, die de investeringsquote sterk deed terugvallen. Uit de recente NBB-najaarsenquête betreffende de investeringen in de verwerkende nijverheid blijkt dat grote projecten, die aanvankelijk voor vorig jaar waren gepland, uitgesteld zijn tot 2005. Met een toename van 3,3 % zouden de bedrijfsinvesteringen sneller groeien dan het bbp en worden ze opnieuw een belangrijke groeimotor, met een bijdrage van 0,4 procentpunt tot de reële bbp-groei. In tegenstelling tot de voorgaande jaren zijn er tot nu toe beduidend minder verkopen van overheidsgebouwen gepland, wat het groeicijfer van de bedrijfsinvesteringen neerwaarts beïnvloedt¹⁰. De investeringsquote tegen constante prijzen herneemt tot 13,5 % van het bbp in 2005.

FIGUUR 11 Investeringsquote en rendabiliteit in de marktsector

Bron: INR, FPB

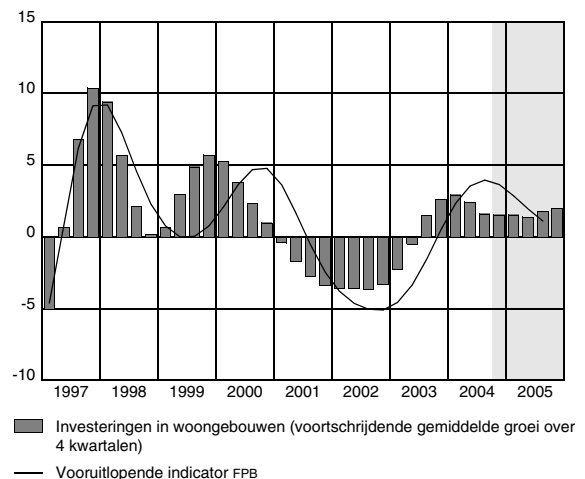
- (10) Voor 2005 wordt het bedrag geraamd op 93 miljoen euro. De verkopen aan overheidsgebouwen niet meegerekend, groeiden de bedrijfsinvesteringen tegen constante prijzen met 4,7 %.

wat resulteerde in een jaargroeicijfer van 2,7 %. De lage hypothecaire rente, de koopkrachtverbetering en het herstel van het consumentenvertrouwen sinds het dieptepunt begin 2003 speelden daarbij ongetwijfeld een determinerende rol. De woning-

bouw ontwikkelde verder in de eerste jaarhalf van 2004, maar viel wat terug in de tweede jaarhalf, waardoor de jaargroei beperkt bleef tot 1,5 %.

Onder impuls van de sterkere toename van het reëel beschikbaar gezinsinkomen, de historisch lage rentetarieven en het herstel van het consumentenvertrouwen, zou de reële groei van de investeringen in woongebouwen dit jaar aantrekken tot 2 %. Enquêtes bij architecten omtrent het verloop van ontwerpen van woningen, die drie tot vier kwartalen voorlopen op de activiteit in de woningbouwsector, vertonen een verbetering sedert het derde kwartaal van 2004, wat wijst op een gunstige ontwikkeling van de woningbouw in de tweede jaarhalf van 2005.

FIGUUR 12 Investerings in woongebouwen
(gegevens gecorrigeerd voor
seizoeninvloeden en kalendereffecten)

Bron: INR, FPB

➤➤ Overheidsbestedingen

Met een toename van 1,3 % tegen constante prijzen zou de overheidsconsumptie in 2005 de helft trager groeien dan gemiddeld over de afgelopen zes jaar. Het verschil is toe te schrijven aan de aankoop van goederen en diensten en aan de uitgaven voor gezondheidszorg. De reële groei van beide uitgavenposten valt in 2005 sterk terug tot resp. 1 % en 1,1 % tegenover 3,9 % en 4,3 % gemiddeld over 1999-2004, onder meer als gevolg van het inperken van een aantal uitgavenbudgetten. De reële groei van de loonmassa in de overheidssector, die meer dan de helft van de overheidsconsumptie uitmaakt, weerspiegelt een stijging van de overheidswerkstelling en verschilt nauwelijks met het gemiddelde van de voorbije zes jaar (resp. 1,6 % en 1,7 %).

De overheidsinvesteringen tegen constante prijzen versnellen dit jaar met bijna 28 %. Het profiel van de overheidsinvesteringen wordt bepaald door 2 factoren. In de eerste plaats worden de infrastructuurwerken van de lokale overheid fors opgevoerd met

het oog op de gemeenteraadsverkiezingen in 2006. Daarnaast wordt het groeicijfer van 2005 opwaarts beïnvloed door het lagere bedrag aan verkopen van overheidsgebouwen. In tegenstelling tot 2004 is er voor dit jaar nog geen belangrijke verkoop van overheidsgebouwen gepland¹¹. Aangezien dat bedrag in mindering gebracht wordt van de totale overheidsinvesteringen, zal het niveau van de overheidsinvesteringen ook daardoor een stuk hoger uitkomen in 2005 t.o.v. 2004¹². De overheidsinvesteringen leveren een aanzienlijke stimulans aan de economische groei in 2005 (een bijdrage van 0,4 procentpunt). De investeringsquote van de overheid tegen lopende prijzen trekt aan van 1,5 % van het bbp in 2004 tot 1,9 % in 2005.

(11) Zie voetnoten bij de bedrijfsinvesteringen.

(12) De verkopen aan overheidsgebouwen niet meegerekend, groeien de overheidsinvesteringen tegen constante prijzen in 2004 en 2005 met resp. 7,2 % en 14,6 %.

➤➤ Voorraadwijzigingen

De voorraadwijzigingen leverden een uitzonderlijk hoge bijdrage van 1 procentpunt tot de economische groei in 2004. In eerste jaarhalf van 2004 was de voorraadopbouw intentioneel en toe te schrijven aan de economische heropleving, aangezien het aantal ondernemers dat zijn voorraadvolume als te laag bestempelde toenam in de tweede jaarhalf van 2003. In het derde kwartaal van 2004 werden de voorraden verder aangevuld met olieproducten, wat geen netto-impact had op de economische groei vermits deze producten ingevoerd worden.

Voor 2005 wordt een nulbijdrage van de voorraadmutaties tot de economische groei vooropgesteld. Door de enorme voorraadopbouw van het afgelopen jaar lijkt een nieuwe impuls immers onwaarschijnlijk, temeer daar een stijgend aantal ondernemers zijn voorraadvolume te hoog vond in het vierde kwartaal van 2004.

➤➤ Uitvoer en invoer

Na een groei van 1,7 % in 2003 nam de uitvoer in 2004 met 5,5 % toe dankzij de verbetering van de internationale conjunctuur. Als gevolg van de kracht van de binnenlandse bestedingen viel de stijging van de invoer in 2004 echter nog hoger uit (6,1 %), waardoor de netto-uitvoer een negatieve bijdrage van 0,3 procentpunt leverde tot de economische groei in België.

Voor de evolutie van de uitvoer in 2005 zijn twee factoren van belang: de groei van de buitenlandse afzetmarkten en de wisselkoersbewegingen.

De buitenlandse afzetmarkten van België zouden dit jaar een groei van 6,8 % laten optekenen. Dat is slechts iets lager dan de groei in 2004 (7,2 %), terwijl de groei van de wereldhandel zou terugvallen van 10,3 % vorig jaar tot 8 % in 2005. De Belgische uitvoer gaat immers voor bijna de helft naar Duitsland, Frankrijk en Nederland en in die landen blijft de groeivertraging relatief beperkt. De impact van de substantiële groeivertraging in de vs, het Verenigd Koninkrijk en Japan (die samen ongeveer 17 % van de Belgische uitvoer vertegenwoordigen) blijft dus beperkt.

De effectieve wisselkoers voor België zou dit jaar met 0,8 % appreciëren, na 1,1 % in 2004 en 3,8 % in 2003. De voorziene appreciatie van 0,8 % in 2005 is vooral een gevolg van de toename van de effectieve wisselkoers in de tweede helft van 2004, terwijl de appreciatie in de loop van 2005 eerder bescheiden zou blijven. Het negatieve effect op de Belgische competitiviteit vermindert daardoor in de loop van 2005.

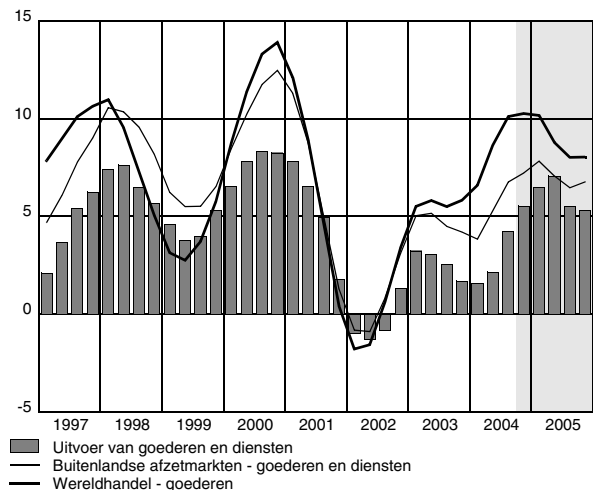
Beide componenten kunnen resulteren in een Belgische uitvoergroei van 5,3 % in 2005. Vooral in de tweede jaarhelft trekt de uitvoergroei aan, in lijn met de geleidelijke verbetering van de wereldhandel. Het verlies aan marktaandeel van de Belgische exporteurs, berekend als het verschil in groei tussen de potentiële exportmarkten en de uitvoer, valt terug van 1,7 % in 2004 tot 1,4 % in 2005. Gegeven de effectieve appreciatie van de euro in de voorbije jaren blijft het verlies redelijk beperkt, wat waarschijnlijk te maken heeft met het feit dat vele exporteurs ervoor kozen om de euro-appreciatie niet volledig door te rekenen in hun uitvoerprijzen en in de

plaats daarvan in te teren op hun winstmarges. De invoer in volumetermen (+5,6 %) behoudt evenwel een hoger groeitempo. De bijdrage van de netto-export tot de economische groei blijft licht negatief (-0,1 procentpunt).

Het saldo van de lopende rekening uitgedrukt in procent van het bbp daalde de voorbije jaren aanzienlijk (van 5,7 % in 2002 tot 2,9 % in 2004), maar zou dit jaar stabiliseren als gevolg van een kleine ruilvoetverbetering.

In 2004 volstond de appreciatie van de euro niet om de toename van de olieprijsen in dollartermen te compenseren. Ondanks de daling van de internationale prijzen exclusief energie, namen de Belgische invoerprijzen daardoor toe met 3,1 %. De toename van de uitvoerprijzen bleef beperkt tot 2,2 %, wat resulteerde in een ruilvoetverslechtering van -0,8 % in 2004. In 2005 zou de olieprijs, na een stabilisatie gedurende de eerste jaarhelft geleidelijk terugvallen. Samen met een zeer bescheiden appreciatie van de effectieve wisselkoers voor België zorgt dat ervoor dat de importprijzen in de loop van 2005 sterker terugvallen dan de uitvoerprijzen, wat leidt tot een ruilvoetverbetering van 0,2 %. In jaargemiddelde zouden de invoerprijzen (+0,9 %) immers iets minder toenemen dan de uitvoerprijzen (+1,1 %).

FIGUUR 13 Uitvoer van goederen en diensten
Voortschrijdende gemiddelde groei over 4 kwartalen

Bron: CPB, INR, FPB

➤➤ Reëel bruto nationaal inkomen

De groei van het reëel bruto nationaal inkomen (bni) is, samen met de evolutie van het nationaal indexcijfer der consumptieprijzen, van belang voor de bepaling van de aan de gemeenschappen en gewesten over te dragen fiscale ontvangsten. Het reëel bni is een nationaal concept (inkomen van de

ingezetenen), terwijl het bbp tegen constante prijzen de geproduceerde toegevoegde waarde binnen de landsgrenzen omvat. Het verschil tussen beide parameters wordt gevormd door de ontwikkeling van het saldo van de primaire inkomens uit het buitenland en door de evolutie van de ruilvoet.

In 2003 en 2004 groeide het reëel bni (resp. 0,6 % en 1,5 %) minder sterk dan het bbp tegen constante prijzen (resp. 1,3 % en 2,7 %). Het groeiverschil was zowel te wijten aan de negatieve evolutie van de ruilvoet als aan de daling van het saldo van de primaire inkomens met het buitenland. De impact van dat saldo op het groeiverschil was in beide jaren even groot, waardoor de grotere afwijking tussen bni- en bbp-groei in 2004 (vergeleken met 2003) volledig kan toegeschreven worden aan de verdere ruilvoetverslechtering.

De ruilvoetontwikkeling wordt vooral verklaard door de internationale olieprijsen en de wisselkoersfluctuaties. Olieprijsstijgingen leiden tot extra kosten die niet volledig worden doorgerekend in de uitvoerprijzen. De gelijktijdige appreciatie van de Belgische effectieve wisselkoers heeft de ruilvoetverslechtering nog enigszins getemperd. Die wisselkoersappreciatie veroorzaakte echter ook een

minderopbrengst uit beleggingen in vreemde munt, waardoor het surplus van de primaire inkomens met het buitenland werd aangetast. Dat surplus verminderde ook doordat de dividenden die door de in België gevestigde ondernemingen aan hun buitenlandse aandeelhouders werden uitbetaald sneller stegen dan de dividenden die werden geïnd door de Belgische bezitters van buitenlandse aandelen.

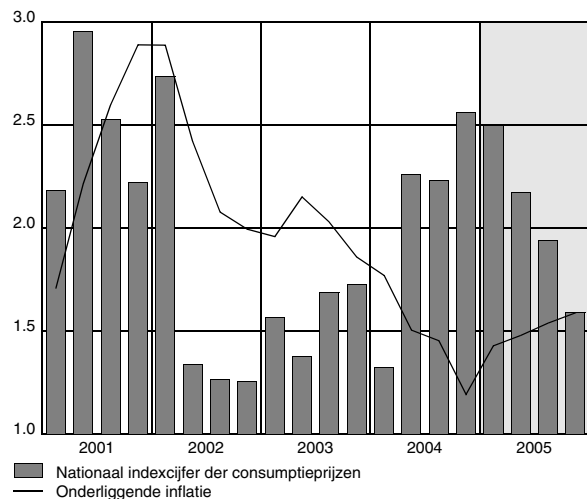
Anders dan de voorbije twee jaar, zou het groeicijfer van het reëel bni in 2005 (2,4 %) hoger liggen dan de groei van het bbp tegen constante prijzen (2,2 %) als gevolg van de lichte ruilvoetverbetering met 0,2 %. In de loop van het jaar zouden de olieprijsen in dollar immers terugvallen (een jaar-op-jaardaling met 0,7 % in het vierde kwartaal). De gunstige invloed daarvan op de ruilvoetevolutie wordt nog versterkt door de bescheiden appreciatie van de effectieve wisselkoers voor België (een jaar-op-jaargroei met 0,1 % in het vierde kwartaal).

3. Ontwikkeling van prijzen en lonen

►► Binnenlands prijsverloop

In 2004 kwam de inflatie, gemeten aan de hand van het nationaal indexcijfer van de consumptieprijzen (NICP), uit op 2,1 %. De onderliggende inflatie, die de fundamentele prijstendens weergeeft¹³, bedroeg vorig jaar 1,5 %. Dat de NICP-inflatie een stuk hoger uitviel dan de onderliggende inflatie had grotendeels te maken met de forse toename van de ruwe olieprijs. Terwijl de prijs voor een vat Brent in januari 2004 gemiddeld nog 31 dollar bedroeg, liep die op tot bijna 50 dollar in oktober, gevolgd door een terugval tot ongeveer 40 dollar eind vorig jaar. Aangezien de jaar-op-jaartoe name van de olieprijs tijdens de eerste maanden van 2004 nog negatief was, trok de inflatie pas vanaf het tweede kwartaal aan. De onderliggende inflatie, die met vertraging beïnvloed wordt door olieprijsbewegingen, evolueerde in dalende lijn (van 1,8 % in januari tot 1 % in december) dankzij de gematigde ontwikkeling van de loonkosten per eenheid product en de appreciatie van de euro, die de invoerprijzen exclusief energie drukte. Al bij al nam de olieprijs de overhand op de terugval van de onderliggende inflatie, waardoor de inflatie steeg van 1,1 % in maart tot 2,9 % in oktober, gevolgd door een afname tot 2,3 % in december.

FIGUUR 14 Inflatie: verloop op kwartaalbasis
Jaar-op-jaar groeivoeten

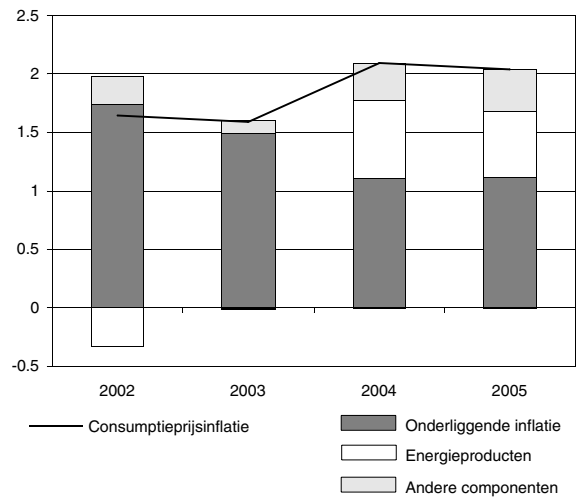
Bron: FOD Economie, FPB

(13) Om die fundamentele tendens te berekenen wordt de inflatie gezuiverd voor de impact van prijsveranderingen van administratieve aard en van het prijsverloop van traditioneel sterk volatiele componenten. Worden daarom uitgesloten bij de berekening van de onderliggende inflatie: het effect van wijzigingen van BTW, accijnzen en andere indirecte belastingen, de verkeersbelasting, het kijk- en luistergeld, alsook het prijsverloop van waterverbruik, energie, tabak, alcohol, vleesproducten en verse groenten en fruit.

In 2005 zou de inflatie op 2 % uitkomen. Hoewel figuur 15 laat uitschijnen dat de samenstelling van de inflatie nauwelijks wijzigt ten opzichte van vorig jaar, gaat dat gepaard met enkele uiteenlopende ontwikkelingen.

De dalende trend van de onderliggende inflatie zou dit jaar omgebogen worden tot een geleidelijke stijging naarmate de voorbije toename van de olieprijs begint door te sijpelen in de prijzen van andere goederen. De onderliggende inflatie zou eind dit jaar 1,6 % bedragen, tegenover 1,4 % in januari. Op jaarbasis zou de onderliggende inflatie in 2005 stabiliseren op 1,5 %.

FIGUUR 15 Opsplitsing van het indexcijfer der consumptieprijzen
Bijdrage (in %) tot de consumptieprijsinflatie

Bron: FOD Economie, FPB

De jaargemiddelde toename van de ruwe olieprijs uitgedrukt in euro zou dit jaar 9,8 % bedragen, tegenover 20,5 % vorig jaar¹⁴. Ondanks de directe link met de prijzen van motorbrandstoffen en huisbrandolie, zou de bijdrage van de energieproducten tot de inflatie slechts in beperkte mate terugvallen. Dit houdt ten eerste verband met de evolutie van de gasprijs, die steeds met een vertraging van enkele maanden reageert op veranderingen van de Brentprijs, waardoor de toename van de gasprijs nog enkele maanden zal aanhouden. Ten tweede zullen ook de elektriciteitsprijzen dit jaar toenemen als gevolg van een bijkomende heffing op het elektriciteitsverbruik om de inkomensderving van de gemeenten ten gevolge van de liberalisering van de

(14) Daarbij wordt verondersteld dat de prijs voor een vat Brent tussen januari en december van dit jaar met ongeveer 1,5 dollar daalt tot 43 dollar (technische hypothese gebaseerd op de termijnnoteringen van begin februari 2005).

elektriciteitsmarkt te compenseren¹⁵. Ten slotte dient opgemerkt te worden dat ook dit jaar het zogenaamde kliksysteem zal gehanteerd worden waarbij elke prijsdaling van benzine en diesel aan de pomp voor de helft gecompenseerd wordt door een toename van de bijzondere accijns, tot een bepaald plafond bereikt wordt¹⁶.

(15) Het betreft hier de zogenaamde Elia-heffing. Zie programmawet van 27 december 2004 art. 230-232 (BS 31.12.2004).

(16) In 2004 lag dit plafond zowel voor benzine als diesel vast op 2,8 eurocent per liter per jaar. In de programmawet van 27 december 2004 (BS 31.12.2004) (art. 420) werd het plafond voor diesel voor de periode 2005-2007 opgetrokken tot 3,5 eurocent per liter per jaar terwijl dat voor benzine ongewijzigd bleef. Er wordt verondersteld dat het plafond voor benzine en diesel respectievelijk zal bereikt worden in juni en juli.

De iets kleinere bijdrage van de energieproducten in 2005 wordt grotendeels gecompenseerd door de 'andere componenten' wat samenhangt met het volledig verdwijnen van de neerwaartse invloed van de vermindering/afschaffing van het kijk- en luistergeld en de hogere bijdrage van de prijzen van verse groenten en fruit (die in 2004 zeer klein was door het goede weer). Beide factoren samen verhogen de inflatie in 2005 met 0,1 procentpunt ten opzichte van 2004.

De gezondheidsindex, die geen rekening houdt met de prijsevolutie van alcohol, tabak en motorbrandstoffen, zou in 2005 met 1,8 % toenemen, na 1,6 % in 2004. De groei van de gezondheidsindex zou in 2005 dus nauwer aansluiten bij de stijging van de NICP, wat verklaard wordt door de kleinere bijdrage van de motorbrandstofprijzen tot de inflatie dit jaar.

➤➤ Indexering overheidslonen en sociale uitkeringen

Als gevolg van de overschrijding van de spilindex in september 2004, werden de sociale uitkeringen in oktober 2004 en de lonen en wedden van het overheidspersoneel in november 2004 met 2 % aangepast aan de toegenomen levensduurte.¹⁷ Overeenkomstig de maandvooruitzichten voor de gezondheidsindex zou de spilindex (momenteel 116,15) in 2005 niet overschreden worden.

(17) De programmawet van 2 januari 2001 (bs 13.01.2001) (art. 24-26) heeft de indexwetten van augustus 1971 en maart 1977 gewijzigd. Met ingang van begin 2001 worden de sociale uitkeringen geïndexeerd één maand nadat de afgevlakte (4-maands gewogen gemiddelde) gezondheidsindex de spilindex bereikt. De indexeringsmodaliteiten voor de wedden van het overheidspersoneel bleven ongewijzigd, d.w.z. dat die twee maanden na het overschrijden van de spilindex aangepast worden aan de gestegen levensduurte.

➤➤ Loonontwikkeling in de marktsector

Ontwikkeling van de loonkosten

Vorig jaar namen de nominale loonkosten per uur in de marktsector toe met 2,6 %, terwijl de groei van de nominale bruto uurlonen 3 % bedroeg. Dat verschil wordt verklaard door de minder snelle toename van de totale werkgeversbijdragen in vergelijking met de brutoloonmassa, wat de loonkostevolutie drukte en de impliciete werkgeversbijdragevoet in ruime zin¹⁸ verminderde tot 33,4 %, tegenover 33,9 % in 2003. Rekening houdend met een indexering van 1,6 % impliceert dit een reële bruto uurlonenstijging van 1,4 %. De indicatieve groeionorm van 5,4 % voor de loonkosten per gewerkt uur, die door de sociale partners werd overeengekomen in het centraal akkoord voor de periode 2003-2004, werd met een nominale uurloonkostenstijging van 2,7 % in 2003 en 2,6 % in 2004 volledig uitgeput¹⁹.

(18) D.w.z. de werkgeversbijdragen betaald aan de sociale zekerheid en de federale overheid, de fictieve bijdragen en de extra-legale bijdragen (betaald aan de verzekeringssector), uitgedrukt in procent van de brutoloonmassa.

In het kader van de wet van 26 juli 1996 ter bevordering van de werkgelegenheid en tot preventieve vrijwaring van het concurrentievermogen, werd door de sociale partners in januari 2005 een ontwerp van sociaal akkoord afgesloten voor de periode 2005-2006. Daarin wordt een gecumuleerde uurloonkostenstijging van 4,5 % voor beide jaren vooropgesteld als indicatieve norm voor de loononderhandelingen op sectoraal en ondernemingsvlak. Bij de bepaling van die norm werd een gecumuleerde toename van de gezondheidsindex van 3,3 % over beide jaren voorzien, wat een groei van 1,2 % van de brutolonen per uur vóór indexering impliceert. Als werkhypothese werd aangenomen dat die reële bruto uurloonstijging gelijk zal verdeeld worden over 2005 en 2006, m.a.w. een toename van 0,6 % per jaar.

(19) Merk wel op dat de gegevens met betrekking tot de lonen voor 2003 met de nodige omzichtigheid moeten geïnterpreteerd worden aangezien er mogelijk een breuk opgetreden is in de aan het INR verstrekte basisgegevens over de loonkosten.

TABEL 1 Opbouw van de loonkosten in de marktsector

	2004	2005
Nominale uurloonkosten	2,6	2,4
Verhoging als gevolg van:		
Automatische loonindexering	1,6	1,9
Totale werkgeversbijdragen ^a	-0,4	-0,1
Bruto uurloonstijging vóór indexering ^b	1,4	0,6

a. Wettelijke, extra-legale en fictieve werkgeversbijdragen.

b. Reële conventionele loonstijgingen plus loondrift.

Met 1,9 % zou de loonindexering in 2005 - net als de groei van de gezondheidsindex - voor het derde jaar op rij lager uitvallen dan de inflatie, wat een negatief effect sorteert op de koopkrachttoename van de gezinnen. Dat is grotendeels het gevolg van de prijsstijgingen voor benzine en diesel die uit de gezondheidsindex en dus ook uit de loonindexering geweerd worden.

Als gevolg van de hierboven vermelde factoren zou de groei van de nominale bruto uurlonen in 2005 2,5 % bedragen. Dankzij een terugval van de impli-

ciete werkgeversbijdragevoet in ruime zin met 0,1 procentpunt tot 33,3 %, zou de toename van de nominale uurloonkosten slechts op 2,4 % uitkomen. De daling van de patronale bijdragevoet wordt volledig verklaard door de gematigde ontwikkeling van de bijdragen betaald aan de sociale zekerheid aangezien de extra-legale en fictieve werkgeversbijdragen sneller zouden toenemen dan de brutoloonmassa.

Werkgeversbijdrageverminderingen en loonsubsidies

De toename van de ex ante loonlastenverlagingen toegekend aan de ondernemingen met 730 miljoen euro naar 5 152 miljoen euro in 2005 is zowel toe te schrijven aan de werkgeversbijdragen (plus 397 miljoen euro - vooral via het hogeloongedeelte van de structurele vermindering), als aan de loonsubsidies (plus 333 miljoen euro). De toename van de loonsubsidies is het resultaat van enerzijds beleids-opties die reeds van vóór het centraal loonoverleg van eind vorig jaar dateren (versterking van de

maatregel 'sociale maribel', uitbreiding van de maatregel 'dienstencheques', invoering van de maatregel 'nacht- en ploegenarbeid') en anderzijds beslissingen ter ondersteuning van het ontwerp van centraal loonakkoord van januari 2005 (versterking van de maatregel 'ploegenarbeid', subsidiëring van overuren via de gedeeltelijke niet-doorstorting van de bedrijfsvoorheffing), bij hypothese ingaand vanaf het derde kwartaal van 2005.

Werknemersbijdrageverminderingen en belastingsvermindering

Naar aanleiding van het centraal loonoverleg werden ook aan de werknemers bijkomende lastenverlagingen toegezegd, via enerzijds de uitbreiding van de werknemersbijdrageverminderingen voor lageloonverdieners ('werkbonus' - zie tabel 2) en

anderzijds een korting op de persoonsbelasting op gepresteerde overuren (niet in de tabel), in feite de tegenhanger van de maatregel 'overuren' ten gunste van de werkgevers. Ook die maatregelen gaan slechts in vanaf het derde kwartaal van 2005.

TABEL 2 Ex ante loonlastenverlagingen in de marktsector 1995-2005 (mln. euro)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Werkgeversbijdrageverminderingen	1035	1306	1185	1521	1495	2564	2934	2962	3020	3582	3979
Loonsubsidies	0	0	13	86	210	367	511	542	634	839	1172
Totaal werkgevers	1035	1306	1198	1607	1705	2930	3446	3504	3654	4421	5152
Werknemersbijdrageverminderingen	0	0	0	0	0	93	103	93	154	146	214

Ontwikkeling van de loonquote

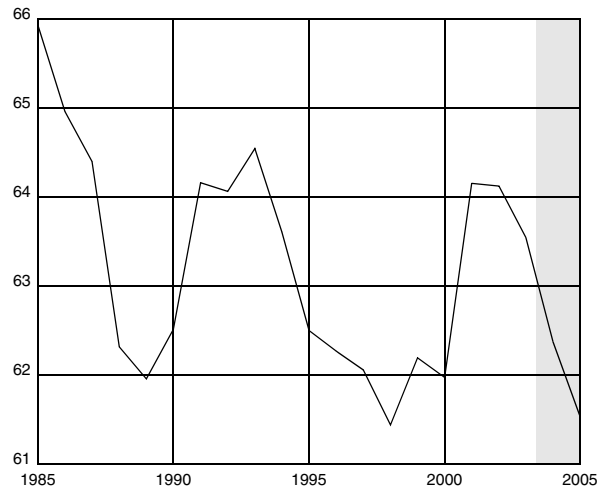
De daling van de loonquote²⁰ die tijdens de jaren 1994-1998 optrad, werd in de daarop volgende vier jaar omgebogen. De aanzienlijke toename van de loonquote tot 64,2 % in 2001 - en bijgevolg de daling van het bruto-exploitatieoverschot als complement - kan worden toegeschreven aan twee factoren. Ten eerste namen de lonen vóór indexering sterker toe dan de productiviteit (die zelfs daalde). Ten tweede lag de loonindexering in de privé-sector een stuk hoger dan de groei van de deflator van de toegevoegde waarde.

De loonquote stabiliseerde in 2002 doordat de bovenstaande determinanten elkaar compenseerden. Enerzijds groeiden de lonen vóór indexering minder sterk dan de productiviteit (resp. 1,9 % en 2,8 %), maar anderzijds bleef de loonindexering de deflator van de toegevoegde waarde overtreffen (resp. 2,3 % en 1,4 %).

(20) Hier berekend als het aandeel van de loonkosten in de toegevoegde waarde van de institutionele sector van de ondernemingen.

De loonquote neemt af vanaf 2003, vooral als gevolg van de relatief sterke productiviteitswinst t.o.v. de reële loonkostevoluitie. Het aandeel van het arbeidsinkomen in de toegevoegde waarde valt daardoor terug tot 61,6 % in 2005.

FIGUUR 16 Ontwikkeling van de loonquote
In procent van de toegevoegde waarde,
sector van de ondernemingen

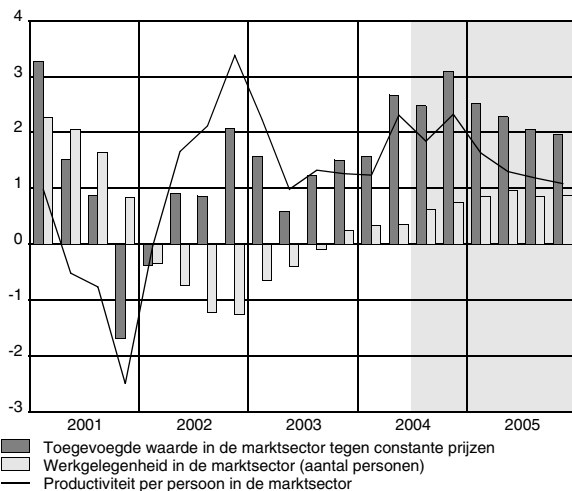
BRON: INR, FPB

4. Vraag en aanbod van arbeid

De jaar-op-jaargroei van de toegevoegde waarde versnelde vanaf midden 2003 en trok verder aan gedurende het gehele afgelopen jaar. Zoals gebruikelijk ging de herneming van de activiteit in eerste instantie gepaard met oplopende productiviteitswinsten, zodat het effect op de werkgelegenheids-groei afgezwakt wordt. Desalniettemin nam in de marktsector²¹ - voor het eerst sinds eind 2001 - tijdens het vierde kwartaal van 2003 de jaar-op-jaar groei van de werkgelegenheid terug beduidend toe (met 0,4 %). Kwartaal-op-kwartaal (en seizoengezuiverd) nam de werkgelegenheid in de marktsector zelfs al terug toe vanaf het eerste kwartaal van 2003.

In de loop van 2005 zou de jaar-op-jaargroei van de toegevoegde waarde echter geleidelijk afkalven van 3,1 % naar 2,0 %. Bij een productiviteitsgroei die eveneens geleidelijk terugvalt - van om en bij de 2,5 % einde 2004 naar 1,1 % - plafonneert de jaar-op-jaargroei van de werkgelegenheid in de marktsector rond 0,9 % gedurende het gehele lopende jaar.

FIGUUR 17 Toegevoegde waarde, werkgelegenheid en productiviteit in de marktsector
Jaar-op-jaar groeivoeten

Bron: INR, FPB

In jaargemiddelden steeg de productiviteitsgroei per hoofd in de marktsector van 1,3 % in 2003 naar 2,3 % in 2004. De versnelling van de productiviteitsgroei per uur (van 1,5 % in 2003 tot 2,3 % in 2004) was echter iets minder uitgesproken, omdat de gemiddelde arbeidsduur nog daalde in 2003 (met 0,2 %), terwijl zij in 2004 nagenoeg ongewijzigd bleef. De conjuncturele herneming zorgde in 2004 immers voor een licht positief effect op het aantal

(21) In hetgeen volgt wordt in de cijfers voor de marktsector abstractie gemaakt van de omzetting van zwartwerk naar reguliere arbeid die gepaard gaat met de uitbreiding van het 'dienstencheque-programma'.

gepresteerde uren per voltijdse werknemer, voldoende groot om de neerwaartse invloed op de gemiddelde arbeidsduur vanwege de trend naar meer deeltijdarbeid teniet te doen. In 2003 daarentegen werd het effect van de trend naar meer deeltijdarbeid nog versterkt omdat in een aantal bedrijfstakken de wettelijke voltijdse arbeidsduur naar maximaal 38 uur per week werd verlaagd.

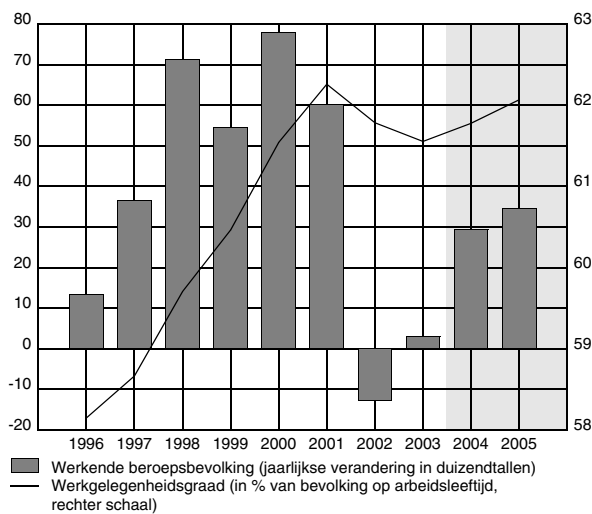
De stijging van de deeltijdarbeid wordt mee in de hand gewerkt door een forse toename van het aantal van overheidswege gesubsidieerde deeltijdse loopbaanonderbrekingen: +27 200 personen in 2003; +19 600 personen in 2004; naar schatting nog eens +7 000 personen in 2005, wat de gecumuleerde toename sinds de invoering van het tijdskrediet in 2002 op afgerond 73 000 personen zou brengen. Het aandeel van werknemers met een deeltijdse loopbaanonderbreking in de totale loon- en weddetrekende werkgelegenheid (inclusief overheidssector) zou daardoor in 2005 oplopen tot 4,4 %.

In 2005 zou het aantal gepresteerde uren per voltijdse werknemer op hetzelfde peil blijven, zodat de lichte daling van de gemiddelde arbeidsduur tijdens dat jaar (-0,1 %) volledig op het conto geschreven mag worden van de verhoogde penetratiegraad van deeltijdarbeid. Die daling van de gemiddelde arbeidsduur impliceert dat in 2005 in de marktsector de productiviteitsgroei per hoofd (1,3 %) iets sterker terugvalt dan de productiviteitsgroei per uur (1,4 %). De productiviteitsgroei wordt getemperd door de matige reële loonevolutie die voor 2005 verwacht wordt op basis van de recent tot stand gekomen indicatieve loonnorm voor de loononderhandelingen op sectorniveau (zie hoofdstuk 'prijzen en lonen') en door de verdere uitbreiding van het aantal personen dat binnen de veralgemeende activeringsmaatregel beroep kan doen op een RVA-subsidie (toename met 8 600 personen in 2004 en met 5 600 personen in 2005).

In 2004 nam de werkgelegenheid in de marktsector toe met 19 700 personen. Dat de werkgelegenheidscreatie versnelde naarmate 2004 vorderde, draagt er toe bij dat de jaargemiddelde stijging van de werkgelegenheid in de marktsector tijdens dit jaar nog iets fors zou uitvallen (toename met 28 400 personen). Via de uitbreiding van het 'dienstencheque-programma' worden daarenboven jobs gecreëerd voor laaggeschoolden, naar raming 5 000 arbeidsplaatsen in 2004 en nog eens 9 800 arbeidsplaatsen in 2005. Een belangrijk gedeelte van die activiteiten gaan echter gepaard met het omzetten van zwartwerk (bij gezinnen) in reguliere arbeid (bij ondernemingen), zodat de netto-impact daarvan op de gemeten werkgelegenheid (marktsector plus zwartwerk bij gezinnen) eerder beperkt blijft.

Dat de totale werkende bevolking desalniettemin zowel in 2004 (toename met 29 500 personen) als in 2005 (toename met 34 600 personen) beduidend sterker stijgt dan de hierboven geschetste evolutie in de marktsector (inclusief zwartwerk) zou doen vermoeden, heeft te maken met de sterke verdere toename van de werkgelegenheid bij de overheid (met 8 900 personen in 2004 en met 6 000 personen in 2005). Die toename van de werkgelegenheid bij de overheid wordt zowel geregistreerd in het onderwijs als bij de eigenlijke overheidsadministratie.

FIGUUR 18 Ontwikkeling van de werkgelegenheid en de werkgelegenheidsgraad
Jaargemiddelden

Bron: FOD Werkgelegenheid, FPB

Terzelfdertijd neemt de bevolking op arbeidsleeftijd nog fors toe in 2004 (met 23 100 personen) en in 2005 (met 23 900 personen), zodat de werkgelegenheidsgraad slechts matig stijgt gedurende die twee jaren (van 61,6 % naar 61,8 % in 2004 en naar 62,1 % in 2005) en nog steeds onder het niveau blijft dat bereikt werd in 2001 (62,3 %).

Ondanks de toename van de bevolking op arbeidsleeftijd, wordt de ontwikkeling van het arbeidsaanbod nog nauwelijks ondersteund door demografische factoren. Binnen de bevolking op arbeidsleeftijd neemt het gewicht van oudere leeftijdsklassen - waarvan de activiteitsgraden op een lager peil liggen - immers toe. Dat het arbeidsaanbod toch blijft toenemen, moet eerder toegeschreven worden aan de structurele tendens naar hogere participatie van vrouwen op de arbeidsmarkt, naarmate oudere generaties die minder participeerden opgevolgd worden door nieuwere generaties.

Nochtans blijft de kracht van de toename van de beroepsbevolking²² (met 43 800 personen of 0,9 % in 2003 en met 55 000 personen of 1,1 % in 2004) verrassen. Enkele opeenvolgende jaren van mindere economische groei deden immers enerzijds de acti-

viteitsgraad in de jongere leeftijdsklasse (15-24 jaar) dalen en anderzijds het aantal oudere werknemers dat de arbeidsmarkt verlaat via het brugpensioen voor het eerst sinds 1996 toenemen (+1 300 personen in 2003 en +1 800 personen in 2004).

Een en ander betekent dat - ondanks het feit dat tijdens het afgelopen jaar bijna 30 000 personen méér een job hadden - de werkloosheid²³ aanzienlijk bleef oplopen, in jaargemiddelden met 25 500 personen, na de reeds gevoelige aanwas met 40 800 personen in 2003. De werkloosheidsgraad (definitie FPB) neemt daarmee nog verder toe, van 14,0 % in 2003 naar 14,4 % in 2004.

Hierbij moet opgemerkt worden dat een aantal administratieve wijzigingen de interpretatie van de recente werkloosheidsevolutie bemoeilijken. In de eerste plaats vervalt sinds oktober van vorig jaar de vrijstelling van zoekplicht voor uitkeringsgerechtigde werklozen die een minimum aantal uren werken in Plaatselijke Werkgelegenheidsagentschappen (PWA's). Daardoor worden - zowel door de RVA als door de regionale diensten voor arbeidsbemiddeling - vanaf die maand afgerond een 15 000 personen bijkomend tot de categorie van 'uitkeringsgerechtigde volledig werklozen' gerekend. Voor zover die personen echter actief blijven in het PWA-systeem, moeten zij volgens de voorschriften van de nationale rekeningen tot de werkgelegenheid gerekend worden. In een poging de onderliggende economische realiteit juist in te schatten en dubbelstellingen met de werkgelegenheid te vermijden, werden de cijfers in de economische begroting voor de 'uitkeringsgerechtigde volledig werklozen' (en ipso facto de werkloosheid definitie FPB en de beroepsbevolking) gezuiverd²⁴ voor de breuk in de reeksen die veroorzaakt wordt door de opname van de PWA'ers vanaf oktober²⁵.

(22) In ruime zin, inclusief 'oudere werklozen' vrijgesteld van zoekplicht die een werkloosheidsuitkering ontvangen van de RVA.

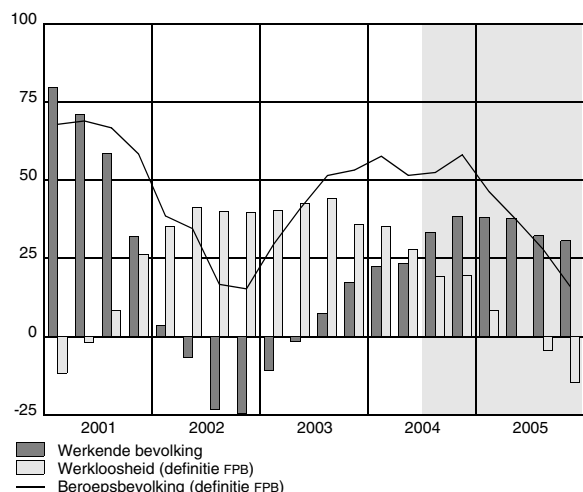
(23) In ruime zin (definitie FPB): de bij de regionale instanties voor arbeidsbemiddeling geregistreerde werkzoekenden plus oudere werklozen vrijgesteld van zoekplicht die een werkloosheidsuitkering ontvangen van de RVA.

(24) Ter herinnering, steeds met hetzelfde doel voor ogen (correcte weerspiegeling van de economische realiteit) werden wanneer nodig eerder reeds correcties aangebracht aan de gepubliceerde gegevens voor werkzoekenden. Zie de Economische Begroting 2003 van september 2002 voor de correcties doorgevoerd naar aanleiding van veranderingen in de registratiemethoden van werkzoekenden.

(25) Omdat de economische begroting naast de economische ook de budgettaire realiteit inzake werkloosheid en werkloosheidsuitgaven moet weergeven, blijft in de tabellen - binnen de hoofding werkgelegenheid - de rubriek 'PWA' opgenomen; op die manier geeft de som van de rubrieken 'PWA', 'werkzoekende uitkeringsgerechtigde volledig werklozen' en 'oudere niet werkzoekende UVW's' het totaal aantal personen dat een uitkering voor volledige werkloosheid ontvangt van de RVA.

Voor een tweede vertekening in de geregistreerde werkloosheid, die te maken heeft met de synchronisatie van de verschillende bestaande administratieve bestanden inzake uitkeringsgerechtigde volledig werklozen, kon daarentegen niet worden gecorrigeerd. Ongetwijfeld wordt daardoor het stijgingsritme van de werkloosheid definitie FPB (en van de beroepsbevolking) tijdens de tweede jaarhelft van 2004 enigszins overschat.

FIGUUR 19 Ontwikkeling van de werkende bevolking, de werkloosheid en de beroepsbevolking
Jaar-op-jaar verandering in duizendtallen

Bron: INR, RVA, FPB

Ook tijdens het lopende jaar zal omwille van de eerder aangehaalde structurele redenen de beroepsbevolking toenemen, naar verwachting met 31 900

personen (0,6 %). De werkloosheid zou binnen dat scenario kwartaal-op-kwartaal dan reeds beginnen afnemen tijdens het eerste kwartaal van 2005. Jaar-op-jaar zou sprake zijn van een quasi-stabilisatie tijdens het tweede kwartaal en van een substantiële daling vanaf het derde kwartaal, zodat uiteindelijk de werkloosheid in 2005 gemiddeld licht zou afnemen (met 2 700 personen). De werkloosheidsgraad (definitie FPB) zou dan eveneens licht dalen naar 14,3 % in 2005. De werkloosheidsgraad die door Eurostat gehanteerd wordt voor België (bron: arbeidskrachtenenquête; in jaargemiddelden) zou in 2005 stabiliseren op 7,8 %.

Binnen de werkloosheid in ruime zin (definitie FPB) laat de invloed zich verder gevoelen van de maatregel die de bodemleeftijd voor het verwerven van het statuut van 'niet werkzoekende uitkeringsgerechtigde volledig werkloze' ('oudere werkloze') geleidelijk optrekt van 50 jaar naar 56 jaar vanaf midden 2002, 57 jaar vanaf midden 2003 en 58 jaar vanaf midden 2004. Het aantal mensen dat vervroegd uittreedt uit de arbeidsmarkt via dat statuut verdubbelde nog tussen 1995 en 2002 (van 70 000 naar 152 000 personen), maar nam onder impuls van de nieuwe maatregel af in 2003 (met 5 900 personen) en in 2004 (met 9 500 personen) en zou verder afnemen in 2005 (met 8 700 personen). Het aantal werkzoekenden van 50 jaar of meer met een uitkering nam echter terzelfdertijd sterk toe in 2003 (met 13 400 personen) en in 2004 (met 15 600 personen) en zou verder toenemen in 2005 (met 17 400 personen).

➤➤ Bijlage

Tabel A.	Internationale omgeving en financiële indicatoren
Tabel B.1.	Bbp en belangrijkste bestedingscategorieën tegen lopende prijzen
Tabel B.2.	Bbp en belangrijkste bestedingscategorieën tegen constante prijzen
Tabel B.3.	Deflatoren van het bbp en de belangrijkste bestedingscategorieën
Tabel B.4.	Loonmassa in de marktsector: evolutie en determinanten
Tabel B.5.	Situatie op de arbeidsmarkt
Tabel B.5.bis	Situatie op de arbeidsmarkt - detail
Tabel B.6.	Rekening van de particulieren
Tabel B.7.	Reëel beschikbaar inkomen van particulieren
Tabel B.8.	Rekening van de ondernemingen
Tabel B.9.	Verrichtingen met het buitenland

Tabel A. Internationale omgeving en financiële indicatoren*Groeivoeten - tenzij anders vermeld*

	2002	2003	2004	2005
Volume buitenlandse afzetmarkten van België	3.1	4.2	7.2	6.8
Nominale effectieve wisselkoers voor België (1) (2)	1.0	3.8	1.1	0.8
Wisselkoers van de euro in dollar (aantal dollars voor 100 euro) (2)	94.3	113.0	124.4	130.8
Wereldhandelsprijzen				
Goederen excl. energie (in euro) (3)	-3.1	-5.0	-0.8	-0.3
Energie (Brent-olieprijs: USD per barrel)	25.0	28.8	38.2	44.1
Rentevoeten eurogebied (peil)				
Korte rente (EURIBOR op 3 maand) (2)	3.3	2.3	2.1	2.3
Lange rente (10 jaar) (2) (4)	4.9	4.1	4.1	3.6
Rentevoeten België (peil)				
Korte rente (interbancair tarief, 3 maand)	3.3	2.3	2.1	2.3
Lange rente (OLO, 10 jaar)	5.0	4.1	4.1	3.6

(1) Een positief (negatief) teken wijst op een appreciatie (depreciatie)

(2) Toekomstige waarden: technische hypothese berekend op basis van termijnkoersen

(3) Gewogen gemiddelde van de goederenuitvoerprijzen (excl. energie) van onze handelspartners

(4) Gewogen gemiddelde voor de landen van het eurogebied

Tabel B.1. Bbp en belangrijkste bestedingscategorieën tegen lopende prijzen*Miljarden euro*

	2002	2003	2004	2005
Consumptieve bestedingen van de particulieren	141.17	146.78	153.11	159.08
Consumptieve bestedingen van de overheid, waarvan:	58.24	61.34	64.18	66.83
a. Netto-aankopen van goederen en diensten	5.21	5.29	5.33	5.50
b. Lonen, wedden en pensioenen	31.39	32.66	33.96	35.40
c. Sociale uitkeringen in natura	17.40	18.96	20.38	21.33
Bruto vaste kapitaalvorming	50.92	50.96	52.60	56.23
a. Bedrijfsinvesteringen (1)	34.09	33.63	34.77	36.61
b. Overheidsinvesteringen	4.24	4.26	4.35	5.62
c. Investeringen in woongebouwen	12.58	13.07	13.48	14.00
Voorraadwijziging	-0.81	0.27	5.05	5.17
Totaal van de nationale bestedingen	249.52	259.35	274.94	287.31
Uitvoer van goederen en diensten	218.52	219.70	237.02	252.33
Invoer van goederen en diensten	206.92	209.50	229.00	243.90
Bruto binnenlands product	261.12	269.55	282.97	295.74
Bruto nationaal inkomen	267.37	274.66	287.01	299.97

(1) Inbegrepen zelfstandigen en izw's

Tabel B.2. Bbp en belangrijkste bestedingscategorieën tegen constante prijzen

Groeivoeten

	2002	2003	2004	2005
Consumptieve bestedingen van de particulieren	0.3	2.2	2.1	1.8
Consumptieve bestedingen van de overheid, waarvan:	2.3	2.7	2.1	1.3
a. Netto-aankopen van goederen en diensten	9.7	1.7	-1.3	1.0
b. Lonen, wedden en pensioenen	1.5	1.5	1.9	1.6
c. Sociale uitkeringen in natura	1.6	5.4	3.9	1.1
Bruto vaste kapitaalvorming	-3.7	-0.9	1.5	5.0
a. Bedrijfsinvesteringen (1)	-4.1	-2.3	1.6	3.3
b. Overheidsinvesteringen	-0.6	1.0	0.9	27.7
c. Investeringen in woongebouwen	-3.3	2.7	1.5	2.0
Voorraadwijziging (2)	0.6	0.1	1.0	0.0
Totaal van de nationale bestedingen	0.5	1.7	3.0	2.3
Uitvoer van goederen en diensten	1.5	1.7	5.5	5.3
Invoer van goederen en diensten	1.0	2.3	6.1	5.6
Netto-uitvoer (2)	0.4	-0.4	-0.3	-0.1
Bruto binnenlands product	0.9	1.3	2.7	2.2
Reëel bruto binnenlands inkomen	1.7	1.1	2.0	2.4
Reëel bruto nationaal inkomen	2.3	0.6	1.5	2.4

(1) Inbegrepen zelfstandigen en izw's

(2) Bijdrage tot de groei van het bbp

Tabel B.3. Deflatoren van het bbp en de belangrijkste bestedingscategorieën

<i>Groeivoeten</i>	2002	2003	2004	2005
Consumptieve bestedingen van de particulieren	1.7	1.8	2.1	2.0
Consumptieve bestedingen van de overheid, waarvan:	3.3	2.5	2.5	2.8
a. Netto-aankopen van goederen en diensten	0.7	-0.1	2.1	2.0
b. Lonen, wedden en pensioenen	4.5	2.5	2.0	2.6
c. Sociale uitkeringen in natura	2.5	3.4	3.5	3.5
Bruto vaste kapitaalvorming	-0.4	0.9	1.7	1.8
a. Bedrijfsinvesteringen (1)	-2.3	0.9	1.8	1.9
b. Overheidsinvesteringen	1.5	-0.6	1.2	1.2
c. Investeringen in woongebouwen	4.4	1.2	1.6	1.8
Totaal van de nationale bestedingen	1.1	2.2	2.9	2.1
Uitvoer van goederen en diensten	-1.1	-1.2	2.2	1.1
Invoer van goederen en diensten	-2.1	-1.0	3.1	0.9
Ruilvoet	0.9	-0.2	-0.8	0.2
Bruto binnenlands product	1.8	1.9	2.2	2.3
<i>Pro memorie:</i>				
Deflator van de totale finale vraag	0.1	0.6	2.6	1.6
Bijdrage van:				
(a) Kosten van binnenlandse oorsprong = (a1)+(a2)+(a3)	1.0	1.1	1.2	1.3
(a1) Loonkosten per product	0.7	0.4	0.2	0.4
(a2) Netto indirecte belastingen per product	0.2	0.0	0.3	0.1
(a3) Winstmarges per product (2)	0.1	0.6	0.7	0.8
(b) Invoerkosten	-0.9	-0.5	1.3	0.3

(1) Inbegrepen zelfstandigen en izw's

(2) Bruto-exploitatieoverschot van de nationale economie en gemengd inkomen van de zelfstandigen

Tabel B.4. Loonmassa in de marktsector: evolutie en determinanten*Jaargemiddelde groeivoeten, tenzij anders vermeld*

	2002	2003	2004	2005
<i>Loontrekkenden in de marktsector</i>				
Loonkost per werkelijk arbeidsuur	4.3	2.7	2.6	2.4
Loonkost per persoon	3.7	2.5	2.6	2.3
Brutoloon per werkelijk arbeidsuur	3.7	3.1	3.0	2.5
Brutoloon per persoon	3.1	2.9	3.0	2.4
Indexering	2.3	1.3	1.6	1.9
Brutoloon per werkelijk arbeidsuur voor indexering	1.4	1.8	1.4	0.6
Brutoloon per persoon voor indexering	0.8	1.5	1.4	0.5
Werkgelegenheid loontrekkenden (in aantal uren)	-1.6	-0.4	0.6	1.0
Werkgelegenheid loontrekkenden (in aantal personen)	-1.0	-0.2	0.6	1.1
Loonmassa inclusief werkgeversbijdragen (1)	2.7	2.3	3.2	3.4
Loonmassa exclusief werkgeversbijdragen	2.1	2.7	3.6	3.5
<i>Impliciete bijdragevoeten (in % van brutoloonmassa)</i>				
Werkgeversbijdragen (sensu lato) (1)	34.4	33.9	33.4	33.3
Werkgeversbijdragen (sensu stricto) (2)	25.3	24.7	24.2	24.0
Werknemersbijdragen (3)	11.4	11.1	11.1	11.0
<i>Inflatie en indexering</i>				
Inflatie: nationaal indexcijfer der consumptieprijzen	1.6	1.6	2.1	2.0
Inflatie: gezondheidsindex	1.8	1.5	1.6	1.8
Indexering lonen en wedden overheidssector	2.7	1.3	1.3	1.8
Indexering sociale prestaties	2.7	1.3	1.3	1.5
<i>Marktsector (loontrekkenden en zelfstandigen)</i>				
Toegevoegde waarde in constante prijzen	0.9	1.1	2.8	2.2
Arbeidsvolume (in aantal uren)	-1.6	-0.4	0.6	0.8
Productiviteit per werkelijk arbeidsuur	2.5	1.5	2.2	1.3

(1) Inclusief fictieve, extra-legale en werkgeversbijdragen ontvangen door de federale overheid

(2) Werkgeversbijdragen ontvangen door de sociale zekerheid

(3) Exclusief vrijwillige werknemersbijdragen

Tabel B.5. Situatie op de arbeidsmarkt*Duizendtallen, jaargemiddelden*

	2002	2003	2004	2005
I. Totale bevolking (II+III)	10332.8	10376.1	10407.9	10430.4
I.bis Bevolking op arbeidsleeftijd	6774.4	6804.8	6827.9	6851.9
II. Inactieve bevolking (concept FPB)	5503.4	5502.9	5479.7	5470.2
III. Beroepsbevolking (concept FPB) (IV+V+VI)	4829.4	4873.2	4928.2	4960.2
IV. Binnenlandse werkgelegenheid	4136.0	4138.3	4166.9	4201.3
(a) Loon- en weddetrekkenden	2689.3	2685.0	2703.5	2731.2
(b) Zelfstandigen	679.4	676.8	678.0	678.7
(c) Overheidsadministratie	767.3	776.5	785.4	791.4
V. Grensarbeid (saldo)	49.6	50.3	51.2	51.4
VI. Werkloosheid (concept FPB)	643.8	684.6	710.1	707.4
(a) Werkzoekende uitkeringsgerechtigde volledig werklozen (1)	375.4	412.8	434.8	441.1
(b) Overige verplicht ingeschreven werklozen	77.8	84.7	92.3	91.3
(c) Niet verplicht ingeschreven werkzoekenden	38.2	40.7	46.1	46.9
(d) Oudere niet werkzoekende uvw's (2)	152.3	146.4	136.9	128.2
Werkloosheidsgraad (VI/III)	13.3	14.0	14.4	14.3
Activiteitsgraad (III/I.bis)	71.3	71.6	72.2	72.4
Werkgelegenheidsgraad (IV+V/I.bis)	61.8	61.6	61.8	62.1
<i>Pro memorie</i>				
Werkloosheidsgraad (Eurostat standaard)	7.3	7.9	7.8	7.8

(1) Exclusief PWA werkgelegenheid

(2) Stat Info definitie (op basis van betalingen)

Tabel B.5.bis Situatie op de arbeidsmarkt - detail*Duizendtallen, jaargemiddelden*

	2002	2003	2004	2005
I. Totale bevolking (II+III)	10332.8	10376.1	10407.9	10430.4
I.bis Bevolking op arbeidsleeftijd	6774.4	6804.8	6827.9	6851.9
II. Inactieve bevolking (concept FPB)	5503.4	5502.9	5479.7	5470.2
<i>waarvan: met RVA-uitkering</i>	170.1	171.6	176.1	178.8
- Vrijgestelden om sociale en familiale redenen (1)	8.0	6.7	5.8	5.7
- Vrijgestelden om reden van studies (1)	14.4	15.4	16.7	17.7
- Volledige loopbaanonderbreking (1)(2)	29.7	28.4	28.6	28.1
- Conventioneel voltijds brugpensioen (1)	106.5	107.9	109.9	110.2
- Volledig werklozen in beroepsopleiding (1)	11.6	13.2	15.1	17.0
III. Beroepsbevolking (concept FPB) (IV+V+VI)	4829.4	4873.2	4928.2	4960.2
IV. Binnenlandse werkgelegenheid	4136.0	4138.3	4166.9	4201.3
<i>waarvan: ingeschreven bij RVA/BGDA/FOREM/VDAB (3):</i>	266.1	289.0	331.3	341.3
<i>- met RVA-uitkering:</i>	179.3	217.7	247.5	259.8
* Deelt. IGU (4) + onvrijw. deelt. met uitkering (1)	40.0	42.1	44.1	47.4
* Activering (1)	36.3	45.6	54.0	56.1
** Plaatselijke werkgelegenheidsagentschappen (1)	16.7	17.1	16.4	12.9
** Herinschakelingsprogramma (1)	7.2	2.5	0.5	-0.0
** Plan 'activa' (1)	7.4	20.6	31.1	37.2
** Herintegratie oudere werklozen (1)	0.0	0.3	0.7	0.8
** Doorstromingsprogramma (1)	5.0	5.1	5.2	5.2
** Eerste werkervaring (1)	0.0	0.0	0.0	0.0
* Gedeeltelijke loopbaanonderbreking (1)(2)	101.0	128.2	147.8	154.8
* Deelt. bruggepensioneerden (1)	1.2	1.1	0.9	0.8
* Volledig werklozen tewerkgesteld in beschutte werkplaats (1)	0.7	0.7	0.7	0.6
<i>- zonder RVA-uitkering:</i>	86.8	71.2	83.8	81.6
* Deelt. zonder IGU (4)	23.2	12.0	24.6	24.6
* Deeltijds werkende jongeren in wachttijd	11.0	10.7	9.0	6.7
* Vrij ingeschreven werkzoekenden en andere	52.7	48.6	50.3	50.3
V. Grensarbeid (saldo)	49.6	50.3	51.2	51.4
VI. Werkloosheid (concept FPB)	643.8	684.6	710.1	707.4
(a) Werkzoekende uitkeringsgerechtigde volledig werklozen (5)	375.4	412.8	434.8	441.1
(b) Overige verplicht ingeschreven werklozen	77.8	84.7	92.3	91.3
- Jongeren in wachttijd	46.7	49.2	52.0	50.5
- Andere, waarvan:	31.1	35.5	40.3	40.8
* Aanspraak op overbruggingsuitkering (1)	0.3	0.3	0.3	0.3
(c) Niet verplicht ingeschreven werkzoekenden	38.2	40.7	46.1	46.9
(d) Oudere niet werkzoekende uvw's (1)	152.3	146.4	136.9	128.2
p.m. Uitkeringsgerechtigd na vrijwillig deeltijdse betrekking (1)	28.2	30.1	31.1	31.2
p.m. Tijdelijke werkloosheid (1) (budgettaire eenheden)	38.6	39.2	34.2	32.0
p.m. uvw-wz (1)(6) - jaarlijkse verandering	35.2	45.5	18.9	2.7

(1) Stat Info definities (op basis van betalingen)

(2) Inclusief tijdskrediet

(3) Zonder inbegrip van de tijdelijke werkloosheid

(4) Deeltijdse werknemers met behoud van rechten die al dan niet een inkomensgarantie-uitkering (IGU) genieten

(5) Exclusief PWA werkgelegenheid

(6) Inclusief PWA-vrijgestelden

Tabel B.6. Rekening van de particulieren (1)

Miljarden euro

	2002	2003	2004	2005
I. Lopende transacties				
a. Middelen	251.69	256.16	263.58	272.38
1. Netto-exploitatieoverschot	7.54	7.75	8.06	8.26
2. Gemengd inkomen	22.98	23.09	23.90	24.78
3. Beloning van werknemers	141.94	145.70	150.72	155.96
Brutolonen	106.17	109.02	113.04	116.98
Werkelijke sociale premies ten laste van werkgevers	27.77	28.53	29.09	29.99
Toegerekende sociale premies ten laste van werkgevers	8.00	8.15	8.59	8.98
4. Netto-inkomen uit vermogen	24.95	23.64	22.72	23.11
Ontvangen rente	16.29	14.23	13.15	11.59
Betaalde rente (-)	5.92	5.86	6.08	6.13
Winstuitkeringen	10.10	10.68	11.41	13.27
Overige	4.48	4.59	4.25	4.38
5. Sociale uitkeringen	49.86	52.11	54.24	56.06
6. Overige netto-inkomensoverdrachten	1.96	1.76	1.93	2.12
7. Mutaties in voorzieningen pensioenverzekering	2.46	2.11	2.01	2.10
b. Bestedingen	232.97	239.35	248.71	257.92
1. Belastingen op inkomen en vermogen	37.27	37.30	38.59	39.88
2. Sociale premies, waarvan:	54.52	55.27	57.01	58.96
Werkelijke sociale premies	46.64	47.24	48.55	50.11
Toegerekende sociale premies	7.89	8.03	8.46	8.85
3. Consumptieve bestedingen	141.17	146.78	153.11	159.08
c. Nettobesparingen	18.72	16.81	14.87	14.46
II. Kapitaaltransacties				
a. Middelen	0.97	0.58	0.53	0.56
b. Bestedingen	7.30	7.05	7.85	7.84
1. Bruto vaste kapitaalvorming	15.16	15.74	16.24	16.90
2. Afschrijvingen (-)	9.31	10.08	10.29	10.93
3. Vermogensheffingen	1.27	1.40	1.92	1.88
4. Veranderingen in voorraden en saldo aan- en verkopen van kostbaarheden	-0.10	-0.11	-0.11	-0.11
5. Saldo aan- en verkopen van niet-geproduceerde niet-financiële activa	0.03	-0.14	-0.14	-0.14
6. Overige te betalen kapitaaloverdrachten	0.25	0.24	0.23	0.23
III. Vorderingenoverschot (+) of tekort (-)	12.39	10.34	7.55	7.18
in % van het bbp	4.75	3.84	2.67	2.43

(1) Huishoudens (inbegrepen zelfstandigen) en izw's ten behoeve van huishoudens

Tabel B.7. Reëel beschikbaar inkomen van particulieren (1)

Groeivoeten

	2002	2003	2004	2005
Primair bruto-inkomen	0.6	-0.1	0.5	1.3
<i>a. Lonen, waarvan:</i>	1.7	0.9	1.3	1.4
Ondernemingen	0.9	0.5	1.1	1.3
Overheid	4.3	2.3	1.8	2.2
Grensarbeiders	3.0	-0.7	3.4	-3.0
<i>b. Bruto-exploitatietoerschoot en inkomen zelfstandigen</i>	-1.4	1.0	1.1	2.0
Bruto-exploitatietoerschoot van particulieren	-0.7	4.1	0.8	2.5
Gemengd inkomen van zelfstandigen	-2.0	-1.3	1.4	1.6
<i>c. Netto-inkomen uit vermogen, waarvan:</i>	-2.3	-6.9	-5.9	-0.3
Ontvangen rente	-0.6	-14.2	-9.5	-13.6
Betaalde rente (-)	2.8	-2.8	1.6	-1.2
Winstuitkeringen	-3.1	3.8	4.6	14.0
Secundaire inkomensverdeling				
<i>a. Overdrachten aan particulieren, waarvan:</i>	3.3	2.2	2.1	1.5
Sociale uitkeringen	4.0	2.7	1.9	1.3
<i>b. Socialezekerheidspremies (-)</i>	4.5	-0.4	1.0	1.3
Werkelijke sociale premies	4.6	-0.5	0.6	1.1
Toegerekende sociale premies	3.9	-0.0	3.2	2.6
<i>c. Belastingen op inkomen en vermogen (-)</i>	0.9	-1.6	1.3	1.3
Bruto beschikbaar inkomen van de particulieren	0.1	1.1	0.6	1.4

(1) Huishoudens (inbegrepen zelfstandigen) en izw's ten behoeve van huishoudens

Tabel B.8. Rekening van de ondernemingen

Miljarden euro

	2002	2003	2004	2005
I. Lopende transacties				
a. Middelen	22.98	24.31	26.86	30.00
1. Netto-exploitatietoerschoot	28.37	30.33	33.85	37.16
2. Sociale premies	10.13	9.95	10.39	10.91
Werkelijke premies ten laste van de werkgevers	4.84	5.12	5.22	5.41
Premies ten laste van de werknemers	2.91	2.47	2.59	2.72
Toegerekende sociale premies	2.38	2.37	2.57	2.77
3. Netto-inkomen uit vermogen	-7.03	-7.60	-8.60	-8.89
4. Overige netto-inkomenoverdrachten	0.59	0.63	0.63	0.66
5. Indirect gemeten diensten van financiële intermediairs (-)	9.06	8.99	9.41	9.84
b. Bestedingen	19.04	18.67	19.79	21.04
1. Belastingen op inkomen en vermogen	8.39	8.19	8.88	9.60
2. Sociale uitkeringen	8.18	8.37	8.89	9.35
Particuliere sociale verzekering met fondsvorming	5.17	5.36	5.60	5.83
Rechtstreekse uitkeringen sociale verzekering door werkgevers	3.01	3.00	3.30	3.52
3. Mutaties in voorzieningen pensioenverzekering	2.46	2.11	2.01	2.10
c. Nettobesparingen	3.94	5.65	7.07	8.96
II. Kapitaaltransacties				
a. Middelen	2.42	3.33	1.68	2.64
b. Bestedingen	5.27	10.22	9.29	9.14
1. Bruto vaste kapitaalvorming	31.51	30.96	32.01	33.71
2. Afschrijvingen (-)	27.78	28.57	30.31	32.10
3. Saldo aan- en verkopen van niet-geproduceerde niet-financiële activa	0.24	0.25	0.41	0.25
4. Veranderingen in voorraden	-0.74	0.36	5.15	5.27
5. Saldo aan- en verkopen van kostbaarheden	0.00	0.00	0.00	0.00
6. Te betalen kapitaaloverdrachten	2.03	7.22	2.03	2.01
III. Vorderingenoverschoot (+) of tekort (-)	1.09	-1.24	-0.54	2.46
in % van het bbp	0.42	-0.46	-0.19	0.83

Tabel B.9. Verrichtingen met het buitenland*Miljarden euro*

	2002	2003	2004	2005
I. Lopende verrichtingen				
a. Bestedingen	209.55	214.23	235.40	250.26
1. Invoer van goederen en diensten	206.92	209.50	229.00	243.90
2. Beloning van werknemers	1.21	1.29	1.36	1.44
3. Indirecte belastingen (op productie en invoer)	2.26	2.41	2.27	2.36
4. Netto-inkomen uit vermogen (-)	4.52	3.36	1.96	2.27
5. Overige netto-inkomensoverdrachten	1.97	2.62	2.87	2.94
6. Sociale premies	1.15	1.18	1.25	1.26
7. Sociale uitkeringen, exclusief overdrachten in natura	0.57	0.59	0.61	0.63
b. Middelen	224.69	226.20	243.80	259.19
1. Uitvoer van goederen en diensten	218.52	219.70	237.02	252.33
2. Beloning van werknemers	4.47	4.60	4.85	4.89
3. Subsidies	0.71	0.87	0.87	0.87
4. Belastingen op inkomen en vermogen	0.19	0.20	0.18	0.19
5. Sociale premies	0.42	0.45	0.48	0.50
6. Sociale uitkeringen, exclusief overdrachten in natura	0.37	0.38	0.40	0.41
c. Saldo van lopende verrichtingen	15.14	11.97	8.41	8.93
II. Kapitaalverrichtingen	-1.47	-2.03	-1.70	-1.89
1. Netto-kapitaaloverdrachten	-1.41	-1.96	-1.63	-1.82
2. Saldo aan- en verkopen van niet-geproduceerde niet-financiële activa (-)	0.06	0.07	0.07	0.07
III. Vorderingenoverschot (+) of tekort (-) van de nationale economie	13.67	9.94	6.71	7.04
in % van het bbp	5.23	3.69	2.37	2.38

